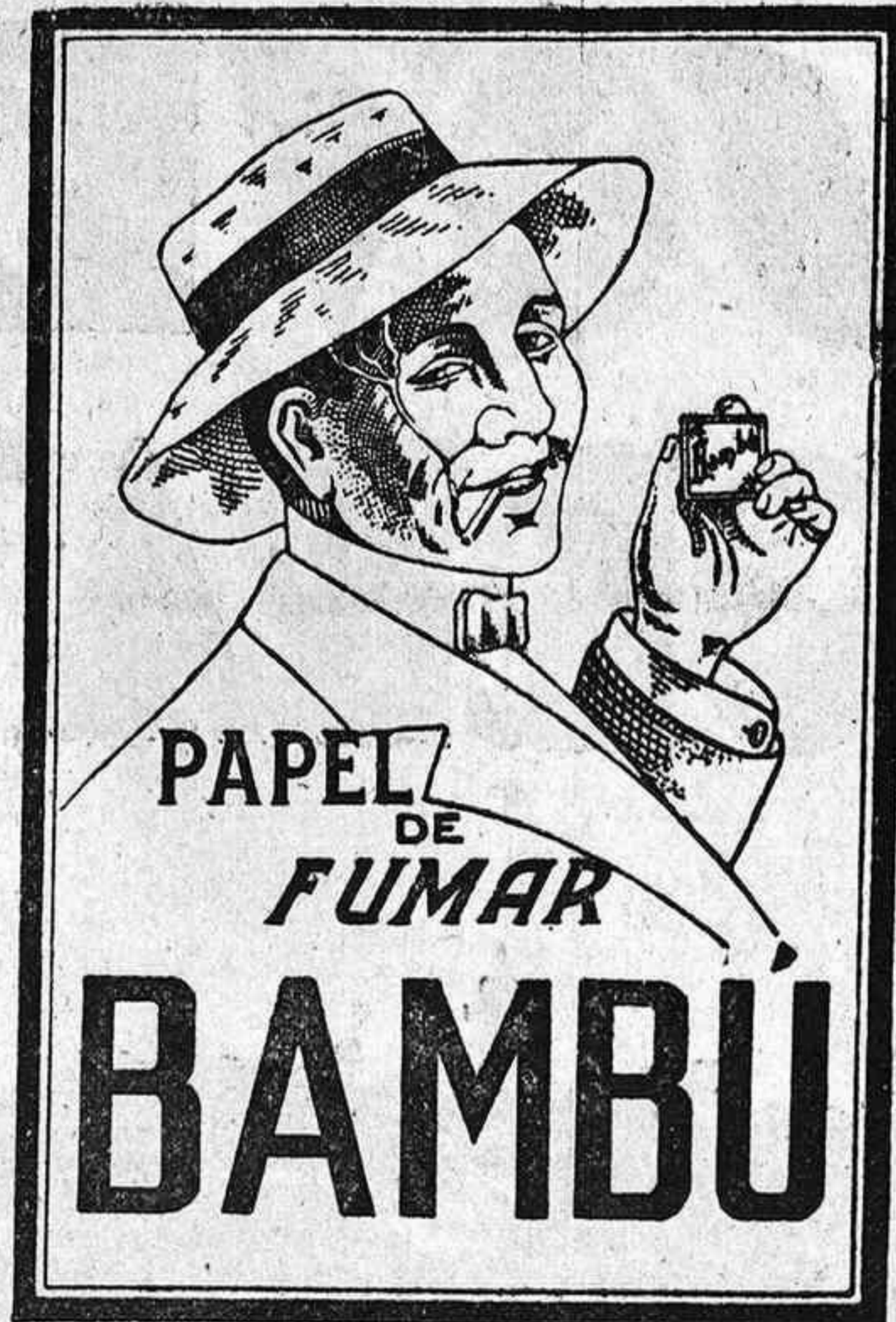

L'ESQVELLA de J. TORRATXA

Número extraordinari dedicat al Castell de Montjuïc

VIES URINÀRIES
impureses de la sang-Debilitat nerviosa

Prou sofrir inútilment de les dites malalties gràcies al meravellós descobriment dels

Medicaments del Dr. SOIVRE

Vies urinàries: *Blenoràgia* (Purgacions) amb totes les seves manifestacions, *uratrítis*, *prostatitis*, *orquitis*, *cistitis*, *gota militar*, etc. de l'home, *vulvitis*, *vaginitis*, *metritis*, *uretritis*, *cistitis*, *anexitis*, *tuixos*, etc.; de la dona, per cròniques i rebels que siguin es gaureixen aviat i radicalment amb els **Caixets del Doctor Soivre**, als malalts es gaureixen ells sols, sense injeccions, lavatges, ni aplicació de sondes ni bugies, etc., tan perillós sempre i que necessiten sempre la presència del metge, i ningú no s'assabenta de la seva malaltia. Venda: 6'60 ptes. caixa.

Impureses de la sang: *Sifilis* (avariosis), *eczemes*, *herpes*, *úlceres varicosos* (llagues de les cames) *erupcions*, *escrofuloses*, *eritemes*, *acne urticària*, etc., malalties que tenen per causes humors, vicis o infeccions de la sang, per cròniques i rebels que siguin es gaureixen aviat i radicalment amb les **Pildores depuratives del Dr. Soivre**, que són la medicació depurativa ideal i perfecta, perquè actuen regenerant la sang, la renoven augmentant-se totes les energies de l'organisme i fomenten la salut, resolent amb poc temps totes les úlceres, llagues grans, floronsos, supuració de les mucoses, caiguda del cabell, inflamacions en general, etc., restant la pell neta i regenerada, el cabell brillant i abundant, no deixant o l'organisme rastre del passat. Venda: 6'60 ptes. flascó.

Debilitat nerviosa: *Impotència* (manca de vigor sexual), *polucions nocturnes*, *espermatòrrhea*, (pèrdues seminals), *cansament mental*, *pèrdua de la memòria*, *mal de cap*, *debilitat muscular*, *fatiga corporal*, *tremolors*, *palpitacions*, *trastorns nerviosos*, *de la dona* i totes les manifestacions de la *Neurastènia*, o esgotament nerviós, per crònics i rebels que siguin, es gaureixen aviat i radicalment amb les **Gragees potencials del Dr. Soivre**. Més que un medicament són un aliment essencial del cervell, medulla i tot el sistema nerviós. Recomanades especialment als esgotats, a la juvenesa, per tota mena d'excessos (vells a cap edat), per a recobrar íntegrament totes les seves funcions i servir fins a l'extrem vellorí, sense forçar l'organisme, el vigor sexual de l'edat. Venda: pessetes 6'60 el flascó.

Venda en les principals farmàcies d'Espanya Portugal i les Amèriques

NOTA.— Tots els pacients de vies urinàries, impureses de la sang o debilitat nerviosa, adreçant-se i remetent 0'50 ptes, en segells per al franquex a **Officines Laboratori Sòkatarq, carrer del Ter, 16, telèfon 50791 S. M. Barcelona**, rebran gratis un llibre explicatiu sobre l'origen, desenvolupament, tractament i guariment de dites malalties.

FERROTILYL
Es específic de l'
ASTENIA GENITAL (IMPOTENCIA)
(MANCA DE VIGOR SEXUAL)

De la ejaculació prematura (pèrdues seminals); de la feblesa y molt efecàs per a combatre la NEURASTENIA, en totes les seves manifestacions.

Es el més poixant estimulant de l'activitat neuro-espino-médulo-genital. Sinérgic i homo-estimulasa de les glàndules intersicials. Produceix un riglandular, completament inofensiu. Mai perjudica, ni lesiona cap òrgan, ni el funcionament dels mateixos.

No conté, ni estricnina, ni fosfurs, ni cantàrides, ni cap altre medicament excitant.

PRODUCTE MAGNE E INSUBSTITUIBLE PER A RECOPRAR LA PERDUDA FELICITAT CONJUGAL. PROSPECTES GRATIS

Laboratori Farmacològics del Dr. W. Dutrem
Alt de Sant Pere, 50 - BARCELONA - Telèfon 18631
Preu: 2'175 ptes.

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ
Arrepentides, 8 - Tel. 21361
BARCELONA

Fora de Barcelona:

PREUS DE SUSCRIPCIÓ
Espanya: trimestre 3 ptes. Estranger, 5

CRÒNICA

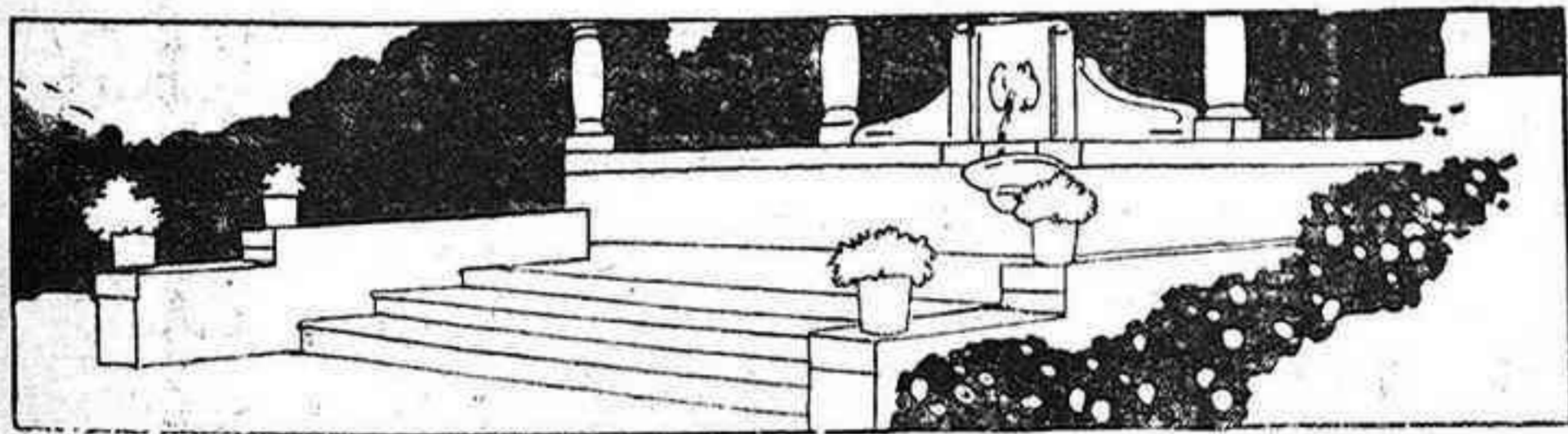
A Montjuïc hi ha de tot

o crec que enlloc del món hi hagi una muntanya tan completa i variada com la de Montjuïc. Sota la seva aparença monstruosa d'esfinx devoradora del destí, s'amaga un tresor de delícies i de meravelles que l'enginy dels homes i l'amor dels barcelonins va descobrint i valoritzant. També enclou coses dolentes, records amargs i llegendes sinistres; però tot ben barrejat i garbellat, domina el seu carís amable i vindrà un dia que la muntanya feréstega, si l'esguardem de proa, s'aixecarà tota ella florida i lluminosa, perfectament barcelonina i mediterrània, com li escau.

A Montjuïc hi ha de tot i a gust de tothom. Empetitint la comparació, diríem que és com un d'aquells immensos basars metropolitans en els quals un hom pot entrar-hi nu, brut, malalt i famolenc, i sortir-ne net, sa, ben vestit, ben peixat, optimista, bo i conjugant una aventura tot just encetada. Això, ara i d'ací endavant, car hi ha hagut temps que si hom s'atrevia a deambular sol per certs indrets de Montjuïc, perillava de tornar a casa despulladet com un Adam de trinca, amb una mà al cap i l'altra al cul, seguint un trot llarg d'aquells de "comes ajudeu-me".

Si ens ho mirem d'una altra manera, encara que, de fet,

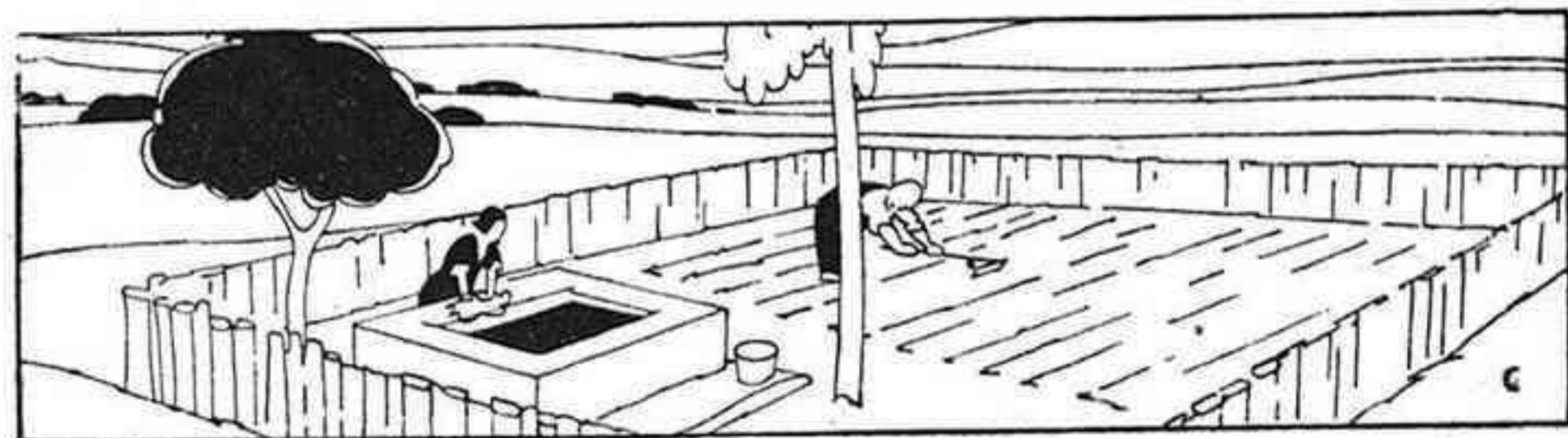

sigui pel mateix estil, la muntanya de Montjuïc és el microcosmos de la ciutat amb una amanida de pintoresc per torna. Hi ha en petit, bo i dolent, tot el que conté Barcelona en gran, i algunes coses més.

Ultra els imponderables de la mitologia, de la història i de l'anècdota, que de tot això està ben servit Montjuïc, sota del punt de vista geològic és una muntanya que ens fa quedar molt bé, i encara que en aquest aspecte, sembla que Montserrat li passa la mà per la cara, Déu n'hi doret! Mentre un geòleg resta extasiat davant l'abundosa presentalla de la *Turritella protorotifera*, de *pudignes* i de *gastròpeds*, — aneu a saber si les closques petrificades dels musclos que es menjaren en segles pretèrits els pri-

mers pobladors de la muntanya — els protagonistes de la pre-història de demà, que és com si diguéssim la que s'escriurà dins el terme proper d'un milió d'anys, han anat sembrant de materials d'estudi els encontorns de les cada dia més escasses barraques on es servien aquells saborosos plats de musclos amb ceba, conill amb caragols i esqueixada integral.

En això dels caragols, per exemple, hi havia opinions i preferències. L'erecció del Cementiri Nou, que s'ha apropiat una bona part de muntanya, va fer baixar la cotització de la gustosa menja, car els llepafils i els maniàtics remarcaven amb certa alarma, que creiem injustificada, que a mesura que creixia el Cementiri es multiplicaven els caragols i es feien més grossos i moltsuts. Es conta que

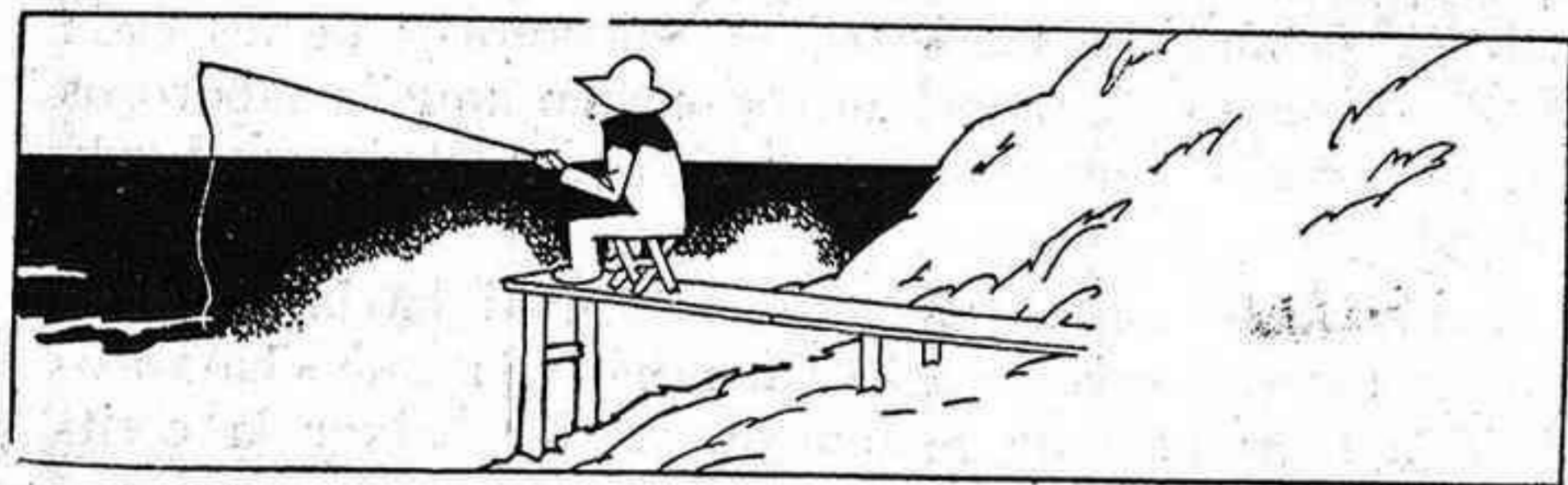
una vegada que l'Albert Llanes va anar a berenar, convidat per uns amics, a una font de Montjuïc, féu aquest comentari: *Caragols, per caragols, m'agraden més els del Cementiri Vell.*

El fort de la muntanya, però, són les pedreres. Quan el senyor Joan Pich i Pon va tenir la lluminosa idea que l'Exposició d'Indústries Elèctriques es celebrés a Montjuïc, obei segurament a la inspiració del geni tutelar de la propietat urbana en agraïment a la prolífica muntanya que ha fornit de les seves entranyes el material necessari, i fa segles que dura, per a la construcció de la majoria dels casals de pedra picada de Barcelona.

Si la pedra de Montjuïc, aquella pedra dura i rosada, permeable però a les carícies del temps, del vent i del sol, ha fet la ciutat de... pedra, naturalment, les aigües beneïdes de les innombrables fonts montjovisenques han contribuït a augmentar d'una manera prodigiosa la població barcelonina. No és que les aigües de Montjuïc tinguin virtuts procreadores; però com que on hi ha una bona aigua hi ha vi i menges picants; reconcs ombrius i avinenteses propícies a estrènyer llaços, rompre nusos i a l'afiançament d'intimes i grates amistats, heu-vos ací com les fonts Trobada, del Gat, d'en Conna, de la Satalia, i altres no menys celebrades, han fet miracles, molt sovint a contracor dels mateixos afavorits, sense necessitar d'anar a Núria ni de fer novenes a la Verge del Pontarró.

Més no tot se n'ha anat pas en idillis i en xeflis. En els abundosos i ben regats àpats de Miramar, Can Joan, Casa Blanca i Fonts dels Tres Pins i de la Guatlla, hom ha conspirat, ha planejat negocis més o menys pulcres. La celebèrrima "Colla de l'Arrós", que tenia la seu a la "Font del Gat", es repartia càrrecs de regidors i preparava les consegüents tupinades electorals a l'escalf de llurs èpiques arrossades.

Al costat del vici prudentment dosificat i dels pecats capitals més agradosos als sentits, la fe i el santuari. Després d'una llarga temporada d'eixut i tan bon punt s'iniciaven símptomes de pluja propera, hom treia en processó, de l'ermita de Sant Fruitós, les relíquies venerades de Santa Madrona perquè acabés de fer el fet. I si així i tot no plovia, hom recorria a Déu i a sa Mare, com deia ingenuament el poble amb respectuosa irreverència, traient a passeig les imatges del Crist de la Sang i de la Verge de la Mercè.

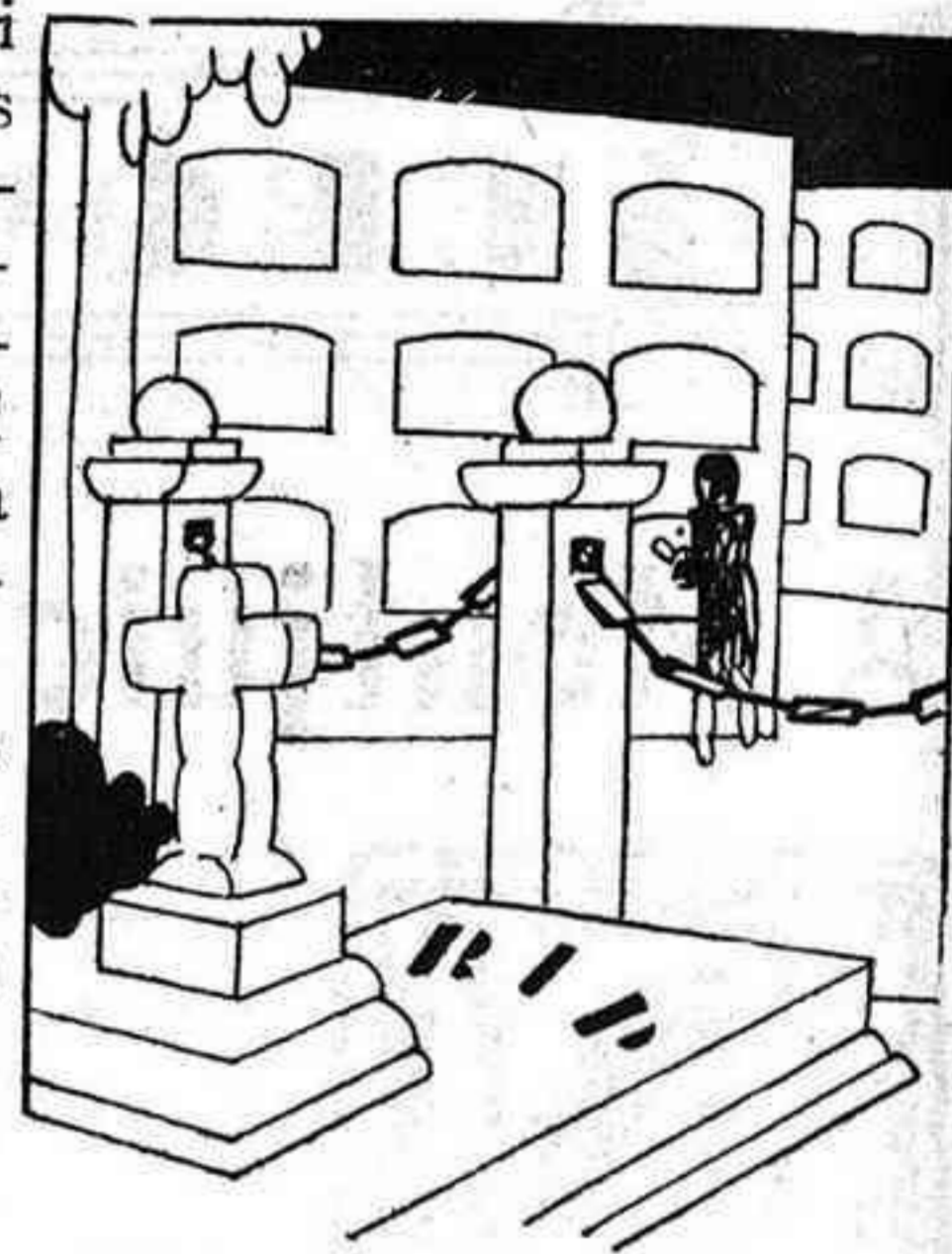

Calia salvar la collita de l'ubèrrim Pla de Barcelona i els fruits únics, per a sa inmillorable qualitat, propis de Monjuïc; el blat de llavor, el millor del món, i les dolces i paradisiàques figues, que es poden dir de tu amb els aplaudits i saborejats fruits de Fraga i d'Esmirna.

La gràcia de Montjuïc era l'escampadissa d'horts que s'ajeien i s'enfilaven pels espais i recones lliures de la mun-

tanya. Eren l'alegria dominical i dels demás dies de festa de les famílies obreres que els tenien arrendats per unes poques pessetes a l'any. Dels horts de Montjuïc s'en podria escriure un bon llibre. La major part ja no hi són i els que resten desapareixeran en un terme de temps no gaire llunyà. Humils i minúsculs, han hagut de resignar-se a fer lloc als meravellosos jardins que són la gloria i l'orgull de Barcelona. Més d'un sentimental enyorarà, però, la deliciosa intimitat d'aquells hortets amarats d'autèntica poesia i besats cap al tard per la melangiosa música d'acordions i pianos de maneta.

A Montjuïc hi ha de tot, àdhuc el que no hi hauria d'ésser i que, per vergonya nostra, hi senyoreja encara, altiu i amenaçador, xop de sang i de llàgrimes... El maleït i tètric Castell, de mala anomenada.

Francesc CURET

Barcelona reclama el Castell de Montjuïc

Des de temps remot, és aspiració unànime del poble de Barcelona que desaparegui el castell de Montjuïc. Ho exigeixen alhora el bon nom de la ciutat, enllotat per la llegenda tràgica de la fortalesa maleïda, i la necessitat urbanística d'embellir el més formós mirador de Barcelona.

Fins no fa gaire, s'oposaven al desig dels barcelonins consideracions d'ordre estratègic. Ara, que els tècnics militars estan tots d'acord que la vella fortalesa no té cap utilitat ofensiva ni defensiva, l'obstinació en no cedir el castell a la ciutat no pot interpretar-se més que com una pruija de molestar-nos i humiliar-nos.

Adhuc en els darrers temps de la monarquia i en plena dictadura militar, hom va parlar seriosament de lliurar a Barcelona el castell i els terrenys damunt dels quals està emplea tper tal de completar l'obra meravellosa de reconquesta de la muntanya efectuada per mitjà dels magnífics jardins que hi senyoregen.

Era un deure obligat de la República satisfer tot seguit, sense regateigs ni retard, el desig vehement de Barcelona. La Revolució de setembre de 1868, més generosa, feia caure l'odiosa Ciutadella. Era de llei i, a més, se'ns va prometre, que un dels primers actes del nou règim instaurat el 14 d'Abril de 1931, fos l'enderrocament del Castell de Montjuïc.

Mentre l'Estat espanyol ha estat amatent a cedir fortale- ses, palaus i residències reials a altres poblacions, a nos-

altres només ens ha regalat el Palau de fira de Pedralbes, pagat per nosaltres a preu ben car.

Què passa amb Montjuïc? Quins misteris s'oposen a la seva cessió definitiva a la ciutat de Barcelona? ha preguntat repetides vegades L'ESQUELLA DE LA TORRATXA, sense que ningú s'hagi dignat contestar-nos.

La paciència dels ciutadans té un límit i és hora ja que tot Barcelona en pes reclami el Castell que no serveix per a res i a més fa nosa. Si cal mobilitzar el poble en una manifestació imponent, (?)...

Es que hi ha algú que vol regatejar-nos el que és ben nostre? Si és així, que parli clar. Es que existeix algun esperit mesquí que, per odi als catalans, vulgui encara fer-nos por amb els canons ridícols que hi ha a Montjuïc, acarats a Barcelona? Que ho digui també, i sabrem llavors el que cal fer.

El que no pot passar ni un instant més, és que les supremes autoritats republicanes segueixen abusant de la bona fè del poble de Barcelona. Ens referim, naturalment, a les autoritats de Madrid, que, ENCARA, han de decidir sobre coses nostres. Es un deure de la Generalitat, del Parlament de Catalunya, del nostre Municipi, de situar les coses en un pla de claredat i de concreció, i de fer entendre al Govern d'Espanya — el presideixi Lerroux, Gil Robles, el general Sanjurjo o el moro Muça, que res no podrà estranyar-nos—, que el poble de Barcelona VOL EL CASTELL DE MONTJUIC.

Els orígens del Castell de Montjuïc

Per dir-ho amb la frase ritual en aquests casos, l'origen de Montjuïc, com totes les coses que venen de lluny, *es perd en les tenebres de la nit dels temps*.

Nosaltres, però, no ens hi perdrem gaire ni gens, car tenim al nostre abast matèria fresca i esdeveniments que encara sagnen.

Uns diuen que l'etimologia del mot "Monjuïc", ve de *Mons Jovis*, per suposar-se que en temps dels romans es consagrà la muntanya a Júpiter, erigint-li un temple. Altres asseguren que vol dir "Montjuïc" o dels jueus, per haver-se trobat rastres i deixalles funeràries que demostren llur presència en aquell indret.

Nosaltres, sense voler embolicar-nos, creiem en la possibilitat que tots els opinants tinguin raó.

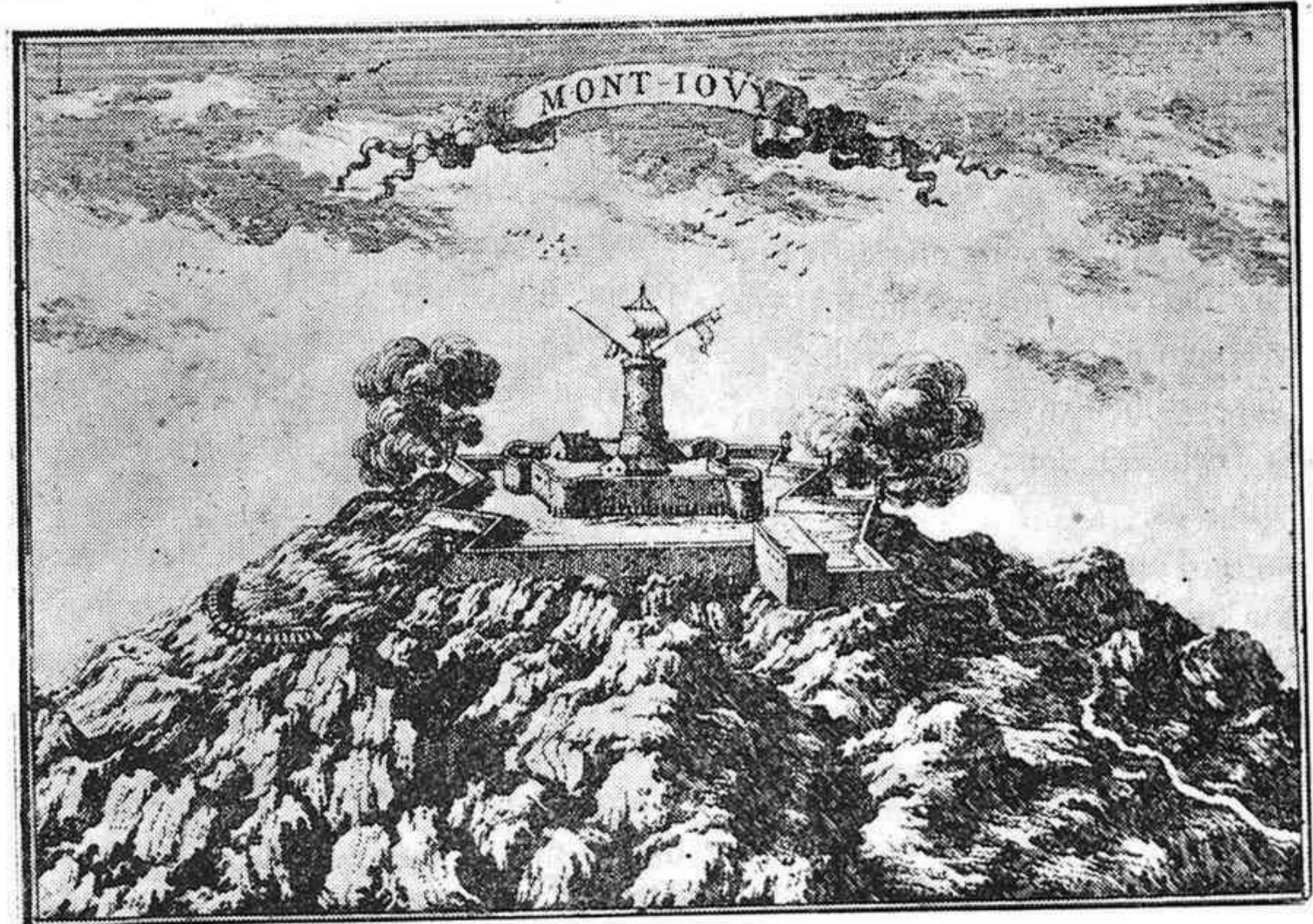
Sense saber història, n'hi ha prou de conèixer la situació topogràfica i la configuració de la muntanya per a poder afirmar que des que ha estat concorreguda per homes, ha servit per a tres finalitats essencials: guaita, farrell i fortalesa, amb les particularitats i perfeccions de cada època.

El crèdit de Montjuïc com a fortificació, se'l guanyà en la nomenada Guerra dels Segadors, en la lluita de Catalunya contra les tropes espanyoles de Felip IV.

A l'entorn de la torre del guaita o de senyals que des de temps remots s'alava en la planúria de dalt de la muntanya i que, amb les consegüents transformacions, s'ha anat mantenint, els catalans bastiren una fortalesa primària per aturar el pas de les forces castellanes que, en nombre imponent, avençaven cap a Barcelona, comandades pel Marquès de los Vèlez.

Començada la batalla, els catalans, ajudats pels francesos, inflingiren una derrota tan terrible als espanyols invasors que la gesta gloriosa, realitzada el 26 de gener de 1641, ha restat a la història amb el nom de "Batalla de Montjuïc".

Fou tan sonada i decisiva la victòria aconseguida pels aliats contra les tropes de Felip IV, que àdhuc 'escribí i hom creu que es representà, una obra de teatre que duia per títol "*La Famosa tragicomedia del Marquès de los*

El castell de Montjuïc a darreries del segle XVIIe

Vèlez a Catalunya y asalto de Montjuich", amb barreja d'escenes en llengües catalana i castellana. Fet molt remarcable aquest, si hom té en compte la migrada producció teatral d'aquell temps en el nostre país.

Pot dir-se que aquella victòria fou l'única cosa bona que ha fet el castell de Montjuïc, puix que després d'aquella acció, la fortalesa, en mans dels nostres enemics i perfeccionada amb

tots els elements combatius i de defensa que exigia la ciència estratègica militar, ha estat continuament el càstig i l'amenaça per a Barcelona.

Si la Ciutadella, de trista memòria, fou l'oprobri dels catalans i el cranc clavat al cor de la ciutat, mentre les Dreçanes, gloriós vestigi de l'empori marítim de Catalunya, desnaturalitzades de la seva missió, es convertiren, com diu Jacint Verdaguer, en:

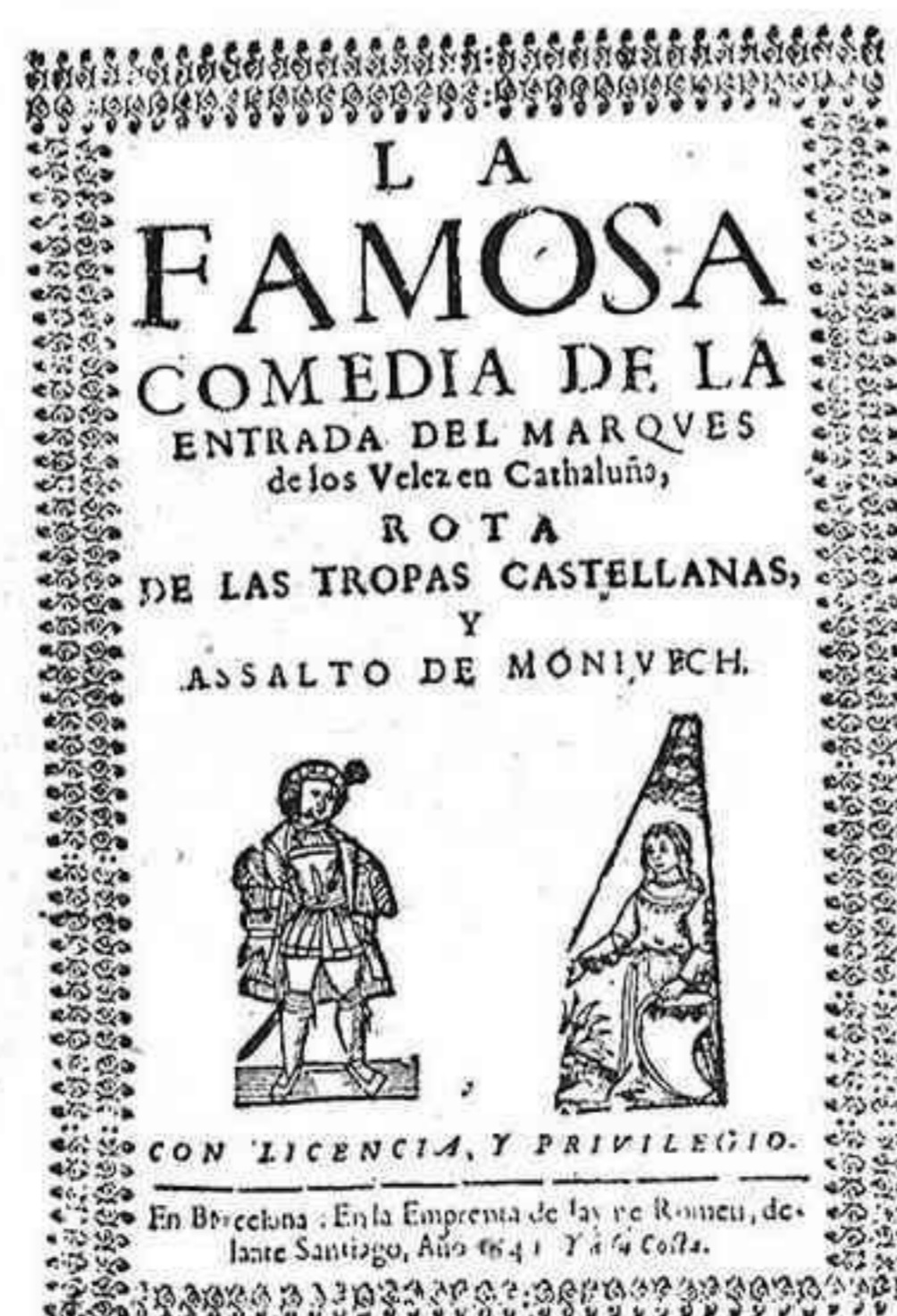
"...gos de presa vora son amo...

que per lladrar s'aixeca quan trona [Montjuïc]"

el castell, reformat i enfortit magníficament en els seus darrers temps per Vervoom i Zerméno, no ens ha donat més que esglais i disgustos.

El castell de Montjuïc és el nostre antiàngel de la Guarda, el monstre malèfic que quan no escup ferro i foc rondina i en entranyes infernals de la qual hom ha sacrificat la vida, la salut, la dignitat humana i la llibertat de les víctimes escollides pel tirà de torn.

Historiar les tragèdies i malifetes de Montjuïc, equival a refer la història miserable dels Borbons. Si la República espanyola s'obstina en mantenir el Castell, val tant com dir que hom pretén perpetuar l'estigma de l'opressió contra Catalunya.

Ocupació pacífica dels Napoleònides

Si exceptuem les escassíssimes vegades que els canons de la part de mar de Montjuïc engegaren amb absoluta ineficàcia llurs trets als corsaris argelins que de tant en tant rondaven per la costa i als vaixells anglesos que durant les darreres guerres amb l'Anglaterra treien el nas a les envistes de Barcelona, pot ben dir-se que la potencialitat i força del Castell restaven del tot inèdites.

Hi hagué l'any 1808 una avinentesa propícia a una demostració pràctica del formidable poder destructor i defensiu que hom atribuïa al Castell. El que són, però, les coses. Quan Montjuïc podia quedar com un home, les circumstàncies el feren fallir d'una manera llastimosa.

Dit sigui en honor a la veritat que les tropes franceses que s'apoderaren sense lluita possible del Castell, després d'haver ocupat Barcelona i la Ciutadella, no jugaven pas net. Mancaren a les més elementals regles de la caballeria militar i de les lleis de la guerra, car no es presentaren com a invasors, sinó com a amics i aliats. La perfídia dels francesos va concitar l'odi contra ells dels liberals simpatitzants fins llavors amb l'obra renovadora de la Revolució francesa. Ningú no pogué creure, des d'aquell moment, en la sinceritat dels oferiments de Napoleó de retornar a Catalunya les llibertats que li foren arrabassades l'any 1714.

Les tropes comandades pel general Duhesme, entraren a Barcelona el dia 13 de febrer i successius de 1808, amb l'excusa de reposar i de seguir el viatge cap a València i Cartagena. El Capità general Comte d'Ezpeleta, que feia tot just dos dies que havia pres possessió del càrrec, s'alarmà de la insòlita conducta dels francesos els quals no contents d'allotjar-se en les millors cases, ocupaven els portals i cossos de guàrdia i pretenien apoderar-se pel mateix sistema de les fortalises de la ciutat. Fou debades que el general demanés instruccions

a la Cort, car no li contestaren i quan ho feren fou per donar ordres que les tropes franceses fossin rebudes i més ben tractades que les espanyoles, puix que calia conservar bona amistat i harmonia amb els qui feien el paper d'aliats.

Creiem interessant reportar una anècdota gairebé inèdita del Comte d'Ezpeleta. El general francès Duhesme va exposar al Comte d'Ezpeleta el desig que tenia de veure la sala d'armes de les Draçanes, sense altra intenció, segons digué, que la de satisfer la seva curiositat. El general Ezpeleta no pogué fer altra cosa que accedir a la sospitosa demanda i tot passejant per l'edifici militar, en companyia d'altres oficials francesos, li preguntà Duhesme si hi havien més armes que les que li havien ensenyat. "Sí, li respongué Ezpeleta, *les vostres*", amb la qual cosa volgué dir, amb remarcable agudesia, que si els francesos eren aliats lleials, comptava amb les armes llurs a més de les que ja tenia i que si no eren tals amics, també hi comptava, però per a fer-les servir contra ells mateixos.

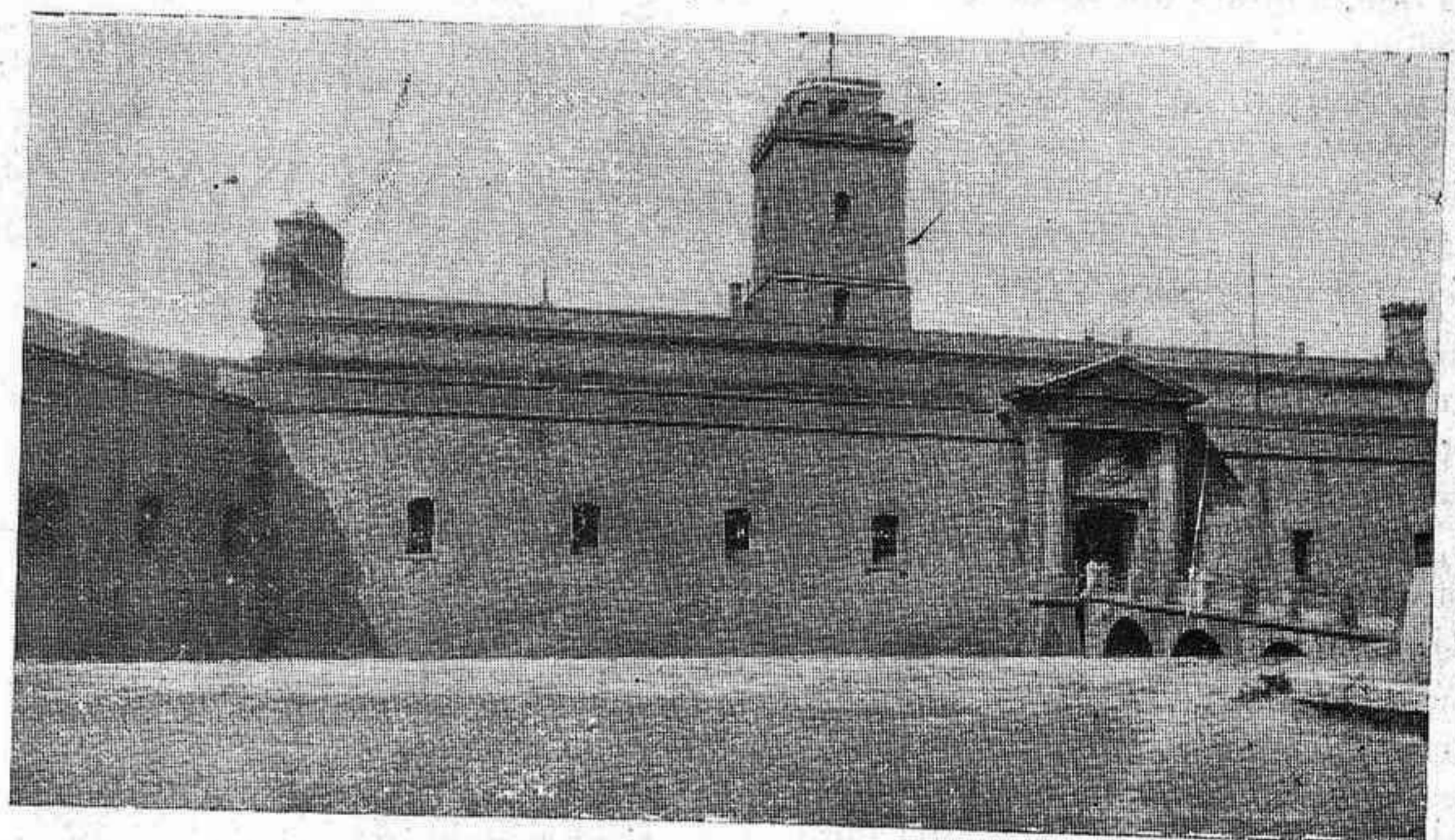
Malgrat tot, els francesos s'apoderaren amb consentiment exprés de les supremes autoritats espanyoles, de la

Ciutadella primer i de Montjuïc més tard, no sense haver de vèncer l'obstinada resistència del Governador del Castell, don Marian Alvarez de Castro, el futur heroi de Girona i màrtir de Figueres.

Amb la possessió de Montjuïc, els francesos s'asseguraren sense gaires preocupacions el domini de la ciutat i de la rodalia, car el Castell era inexpugnable, tenint en compte els elements militars de l'època. Per una banda, podia fer front a qualsevulla agressió exterior i reprimir de seguida les rebelions que els habitants de Barcelona poguessin intentar.

Tot l'esforç dels patriotes va adreçar-se precisament a rescatar el Castell, de qualsevol manera que fos; però ni les conspiracions, ni els atacs a la descoberta ni els intents de suborn, reeixiren i Montjuïc va continuar essent dels francesos fins el 27 de maig de 1814, que varen evacuar la ciutat en compliment del Tractat de pau signat a Tolosa.

Des de llavors, el Castell hagué de resignar-se a la infame missió de perjudicar i esporuguir la ciutat de Barcelona la qual ha tingut d'ajupir-s'hi i tolerar-lo.

Entrada del Castell

Les primeres víctimes any 1823

Els qui avui dia ens planyem amb amargor de les malifetes dels pistolers i atracadors, dels feixistes i dels de la F. A. I., hauríem de confessar, si fóssim justos, que ens trobem en un paradís de coloments i confitures si comparem el nostre temps amb les èpoques terribles que visqueren els nostres avis.

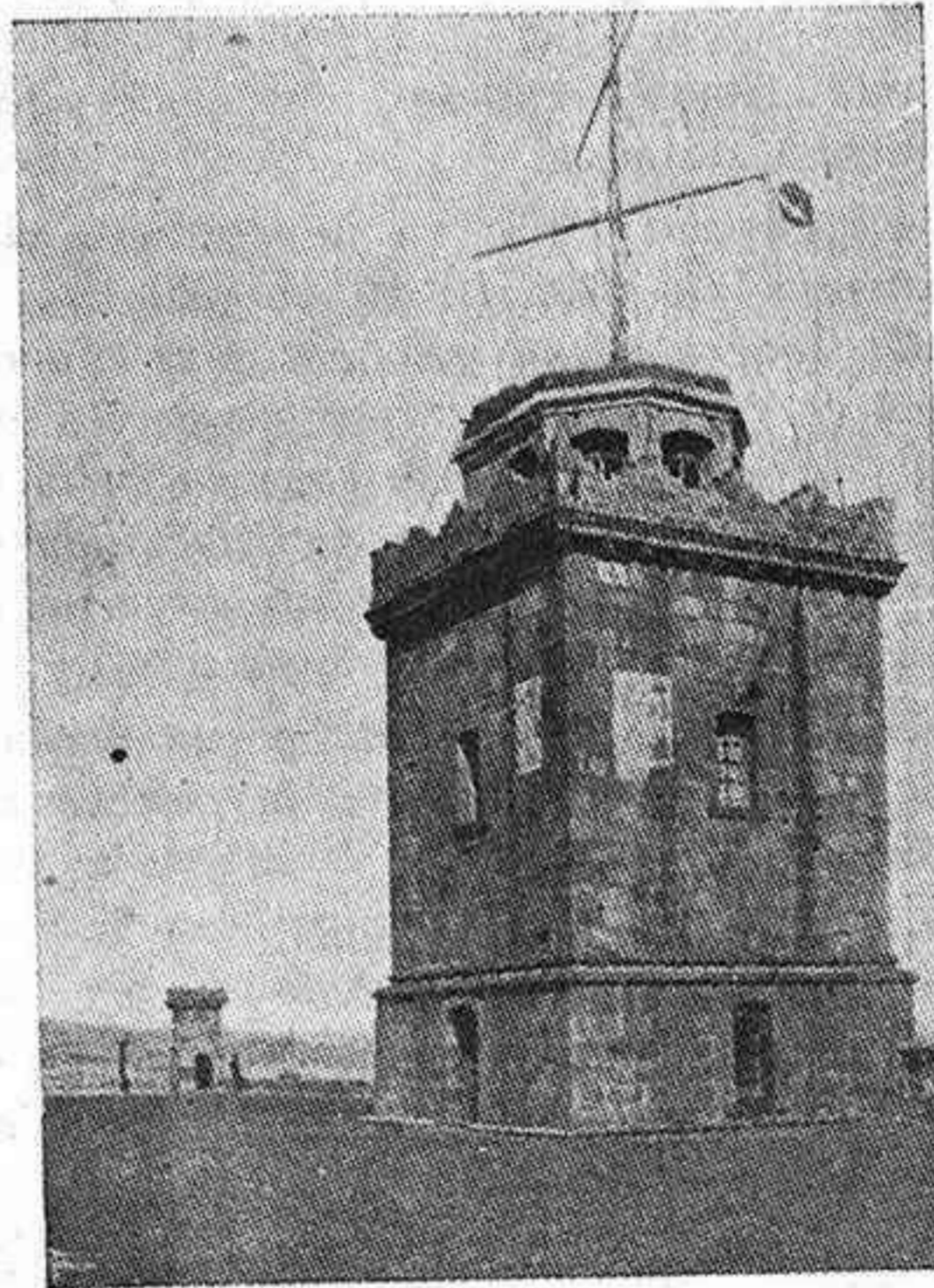
Cap crim dels comesos llavors ha estat superat encara. Moltes bombes haurien de tirar encara els terroristes moderns per a arribar a la sola de l'espardenya del que feren "apostòlics" i "carlins".

Les lluites entre "realistes" i "constitucionalistes", entre "servils" i "liberals", prengueren en els anys 1822 i 1823 un to feréstegament salvatge, que més aviat semblava una baralla de folls o de rates emmetzinades. Incendis, saqueigs, segrestaments, violacions, assassinats en massa, caça de l'home amb tots els refinaments de la crueltat, res va mancar per a aplegar els elements necessaris per a fer una reconstitució de les terribles profecies de l'Apocalipsi.

Blancs i negres s'acusaven mútuament d'haver començat a introduir la lluita brutal i aferrissada. L'experiència dels fets de la història ens dirà prou bé, sense esforçar-nos gaire, que és sempre del sector reaccionari d'on surt la iniciativa del joc canalla i criminal.

Barcelona, fidel com sempre a la seva tradició liberal, va mantenir-se al costat dels "constitucionalistes". Els "apostòlics" la tenien materialment assetjada i el setge es féu més estret i eficaç amb el reforç de les tropes franceses comandades pel Mariscal Monecy, les quals cridades pels "servils" venien a defensar la causa de l'absolutisme.

Era un espectacle curiós i vergonyós alhora veure com els mateixos que pocs anys abans havien combatut contra els invasors francesos, demanessin i ajudessin una nova invasió per a mantenir el despotisme de Ferran VII, el rei més

La torre del guaila

pervers i despreiable que hagi parit un ventre de mala mare.

Barcelona va resistir tot el que va poder i, sortosament, les coses no arribaren al punt tràgic que feia pressentir el Comandant militar de la plaça, don Antoni Roten, en assegurar en el seu ban de 9 de juliol de 1823 que: "...la heroica capital de la antigua Cataluña se hará otra Numancia en el siglo XVIII...".

Tanmateix, en la guarnició de Barcelona es conspirava a favor de l'absolutisme i calgué fer un escarment.

Res no és més eloqüent, per a explicar-ho, que la transcripció d'aquests comunicats oficials:

GOBIERNO DE MONTJUICH. — El cabo 1.º Domingo Andarís y el soldado Joaquín Martínez del batallón 7.º ligero, han sido aprehendidos en su fuga al enemigo: en seguida han sido fusilados por la espalda (después de recibido el Sacramento de N. S. M. la Iglesia), y puestos en la verga del asta de la bandera, como he ofrecido hacer con cuantos enemigos de la patria lleguen a mis manos. Lo digo a V. S. para que me diga si merece su aprobación.—Dios guarde a V. S. muchos años.—21 agosto de 1823.—El Gobernador, José Orega.—Señor Comandante General en segundo—Por estar ocupado el palo, remito a V. S. el parte que debía darse por señales.—Ortega.

COMANDANTE GENERAL DEL 7.º DISTRITO.—Por el oficio de V. S. de esta tarde, me he enterado de la sentencia pronta ejecutiva y militar que impuso y sufrieron los dos malévolos que se fugaron al enemigo, la cual merece toda mi aprobación; y espero que en lo sucesivo ejecutará igual operación con cuantos intenten hacer lo mismo. Nada importa suprema V. S. el hacer las señales, siempre que la verga se halle ocupada con objetos de esta naturaleza; quedándole el recurso de darme el parte por escrito como lo ha verificado hoy, no llevando urgencia la novedad. Dios guarde a V. S. muchos años.—Barcelona, 27 de agosto de -823.—Antonio Rotén.—Señor Gobernador de Montjuich.

Heus ací, doncs, la singular i sinistra novetat introduïda en el telègraf de senyals de Monjuïc, que fou tot seguit imitada per la Ciutadella, com una mena d'intercanvi macàbric entre les dues forteses.

El penjament d'ajusticiats en les antenes de Monjuïc i de la Ciutadella, donà motiu al següent comentari aparegut en un diari local:

SEÑALES.—Son extraordinarias las nuevamente adoptadas en los telégrafos de esta capital.

Barcelona hagué de rendir-se, finalment, a les tropes de la "Santa Aliança" i els francesos ocuparen la ciutat i les seves fortificacions el 4 de novembre de 1823.

Com que per damunt de tot ens devem a la justícia, cal elogiar la humanitat i bon sentit del Mariscal Monecy qui volgué entrar amb ses soles forces, sense la companyia dels "servils" de l'"Exèrcit de la Fè", puix que malgrat tot havia tingut ocasió de conèixer-los de prop i era de témer que d'haver caigut la ciutat sota el domini directe dels "apostòlics", haurien fet una escabexada de liberals, anticipant-se a les escenes de terror del bona peça del Comte d'Espanya que anys després va enflocar-nos la magnanimitat de Ferran VII, de maleïda memòria.

Les bombes d'Espartero - La "Jamància"

1842 - 1843

En la llarga i tempestuosa tongada de les bullangues barcelonines en el segle XIXè, tragèdia en divuit actes o episodis que comprèn els esclats revolucionaris esdevinguts des de la crema dels convents de l'any 1835 a l'alçament contra les lleves en 1870, es destaquen dos importantíssims moviments insurreccionals en l'extinció de la qual va jugar un paper de primer actor el castell de Montjuïc.

Aquests fets revolucionaris, els de més intensitat i envergadura dels realitzats en el segle darrer, són coneguts vulgarment per les bullangues de "les bombes d'Espartero" i de la "Jamància", si bé foren quelcom més que bullangues, en el sentit de tumult o avalot popular, puix que per llur importància i abast tingueren el caràcter d'una veritable revolució.

La limitació de l'assumpte que és objecte d'aquest número, ens priva d'estendre'ns sobre la significació, desenvolupament i conseqüències dels susdits esdeveniments revolucionaris en els quals bategava l'esperit rebel i disconformista de Catalunya on hi havia, en potència, el germen dels ideals de república, democràcia, autonomia i justícia social que, més tard, havien de definir-se amb més vigoria i claredat, i prendre una major consistència.

La revolució feia temps que es preparava i no s'esperava més que una avinentesa favorable per donar el cop.

Creixia la indignació general del país en veure com la indústria catalana experimentava una forta crisi, atribuint-ho molts

a una criminal maniobra dels poders públics contra Catalunya.

El general Prim va adreçar un vibrant manifest als catalans en el qual deia que: "al Govern, l'importa poc que s'arruïnin nostres fàbriques, s'ensorri la nostra indústria i es vegi Catalunya caiguda en la misèria. Perquè llavors es fan inevitables les commocions i tindran ocasió d'acarnissar-se una vegada més contra nosaltres".

D'altra part, hom canta pertot arreu, àdhuc davant les autoritats, la cèlebre cançó d'Abdon Terrades:

"La campana sona
i el canó retrona:—
Republicans, anem",

mentre els periòdics d'esperit revolucionari publicaven abrandades alocucions.

La nit del 13 de novembre de 1842 esclatà finalment la revolta que prengué tot seguit una empena formidable. El pobre i les milícies s'apoderaren sense esforç de la ciutat i després de diversos i sangnats combats contra les tropes del Govern, els revolucionaris aconseguiren apoderar-se de les Dreçanes i de la Ciutadella. Unicament va restar addicte al Govern de Madrid el castell de Montjuïc, el qual, tres setmanes després amb la seva catastròfica intervenció, no hagué pas de decidir el terme del moviment revolucionari, virtualment acabat per consumpció abans d'ésser vençut per la força, sinó satisfer un miserable i criminal esperit de venjança contra la ciutat indefensa. El general Espartero, qui si hagués tingut tant talent com vanitat hauria estat

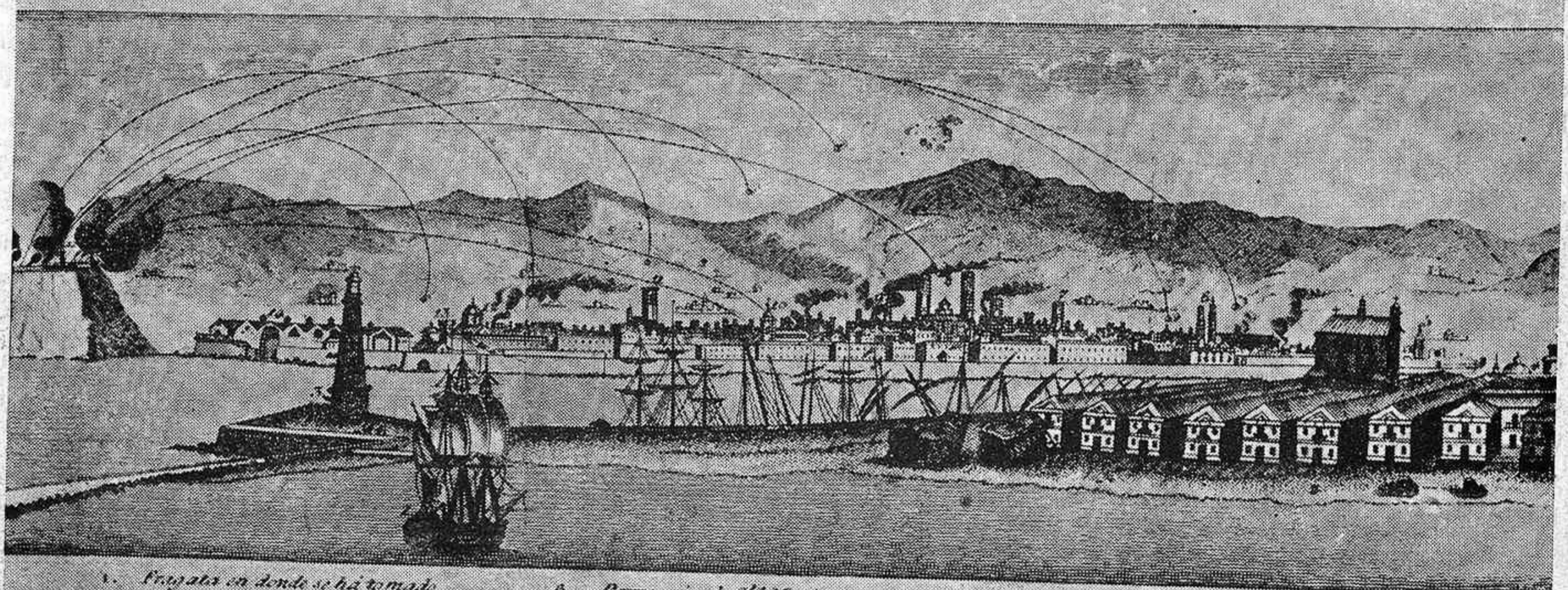
—a casa seva, s'enten!—un home acceptable, no podia tolerar que Barcelona s'hagués bellugat sense el seu consentiment i animat, a més, de la clàssica i castiça antipatia que els catalans inspiren de sempre en certes mentalitats, va venir disposat a castigar i a ofendre la capital de Catalunya, sense risc i amb crueltat. L'acompanyaven en el seu malèvol desig els militars que no savien avenir-se que uns paisans i "para més jo...r, catalanes", els haguessin pres les Draçanes i la Ciutadella.

Com que un dels primers intencs alliberadors del poble revoltat de Barcelona fou el d'enderrocar la ignominiosa Ciutadella, bastida per l'odi de Felip V, el general Espartero, Regent d'Espanya, i investit per les Corts amb plens poders per a sufocar la rebel·lió, en emprendre la marxa vers Barcelona, al davant d'un nombrós exèrcit de totes armes, digué: "Con los huesos de los catalanes levantaré la cortina derribada de la Ciudadela". Altres, volent dulcificar l'expressió de la fòbia catalana del Duc de la Victòria, donen aquesta variant: "Con los huesos de los promovedores de la insurrección, etc." Diga-li Pau, diga-li Pere.

Arreu d'Espanya es cantava la cançó de l'enfadós de sempre: que ací s'havia proclamat la independència de Catalunya; que s'exigia l'atorgament de privilegis especials a favor dels catalans i contra els interessos espanyols, etc., etc.

El 3 de desembre de 1842 es consumà l'acte d'inaudita valentia d'Espartero i dels seus, fent servir d'instrument el castell de Montjuïc. Quan els revolucionaris s'havien

VISTA DE BARCELONA BOMBARDEADA EN 1842.

1. Fragata en donde se ha tomado el punto de vista.
2. Barceloneta y su Yelera.
3. Puerte de la Linterna.
4. Puerte de la Ciutadella.
5. Parroquia de S.^a Pàl·la.

6. Parroquia de S.^a Maria del mar.
7. Parroquia de S.^a Justo.
8. Catedral.
9. Ajuntament.
10. Convento de la Mercè.
11. Parroquia de N.^a S.^a del Pons.

12. Convento de S.^a Agustín.
13. S.^a Mònica.
14. Puerte de las Atarazanas.
15. Castillo de Montjuïc.
16. Adama.

El general Espartero

dispersat, la immensa majoria de la població era fora de Barcelona i els veïns de bona voluntat que restaren, pertanyents a totes les classes socials, es constituïren en juntes ciutadanes, davant l'absència d'autoritats de tota mena, per a organitzar els serveis més indispensables i evitar els actes de pillatge dels qui s'aprofiten de les grans commocions o catàstrofes per a practicar la rampinya, el gloriós (?) general i el seu gosset Van-Halen es rabejaren en les cases indefenses i en la població pacífica.

El bombardeig va començar prop de migdia amb intensitat i violència, disparant els canons i morters sense direcció determinada, toqués qui toqués, sense respectar monuments, esglésies, hospitals ni cases de beneficència, malgrat d'onejar en els mateixos grosses banderes amb l'emblema de les respectives corporacions o comunitats.

Durant dotze hores el castell de Montjuïc va vomitar 1.014 projectils, molts d'ells incendiaris, enrunant o causant destroces en 470 edificis, sense comptar les víctimes sacrificades a l'odi foll d'Espartero. La Llotja i el Saló de Cent sofriren seriosos desperfectes. A l'Hospital de la Santa Creu i a l'Hospital Militar, situat a l'ex-convent de Junqueres, caigueren diverses bombes que produïren estralls, a més de l'esglai dels malalts que hi havia enllitats.

Mentre l'autor de la tragèdia contemplava impassible i satisfet la representació de la seva obra des de la seva ben resguardada residència militar de Sarrià, el poble de Barcelona que no ha perdut mai el bon humor, àdhuc en els moments més difícils i que sap espolsar-se els fantasmes en forma de gegants que li cauen damunt, amb un simple moviment de dits, com qui esquivava una bestioleta, corria temeràriament pels carrers cantant amb gran gatzara les següents cobles:

Sí, Mariquita, sí.
No, Mariquita, no.
Ja poden tirar bombes,
Monona mia,
Que no ens fan por.
Diga-li que vinguin,
Que aquí els esperem,
I si en tiren que en tirin,
Monona mia,
Que no ens fan por.

Com que totes les coses tenen un acabament, va emmudir Montjuïc i la ciutat va restar aparentment pacificada... per espai de mig any. Val a dir que si Espartero i els seus *adláteres* Van-Halen i Rodil no tiraren endavant el seu propòsit d'arrasar del tot Barcelona, es deu a l'actitud enèrgica de Ferran de Lesseps, cònsol de França, al qual s'ha fet justícia dedicant-li una de les belles places de Gràcia. En canvi, la Barcelona republicana i catalanista manté encara el nom de "Duc de la Victòria", en un dels millors carrers de la ciutat, essent així que Espartero, després de bombardejar Barcelona, va obligar el Municipi a facilitar diàriament i a les seves costes, mil treballadors per a apariar els desperfectes ocasionats a la Ciutadella i, a més, va imposar a la ciutat una contribució de càstig de 12.000.000 de rals, la qual no hi hagué manera de poder fer efectiva, i ordenà que es paguessin de seguida els tributs endarrerits i suprimí la fàbrica de cigars i la casa de moneda que teníem. Senyors regidors, **CAL CANVIAR EL NOM DEL CARRER DEL DUC DE LA VICTORIA!**

Al cap de pocs mesos hi vam tornar a ésser. Tot feia semblar que les coses anirien de debò i que es pegaria de ferm. Els militars, milícies i poble, tots anaven a la una. Es formaren Juntes revolucionàries en trenta províncies d'Espanya. Barcelona, naturalment, havia d'anar al davant. Vingueren peixos grossos a dirigir el moviment, com Joan Prim, Llorenç Milans del Bosc, González Bravo i Serrano. A Joan Prim li fan una rebuda triomfal. Cent mil ciutadans

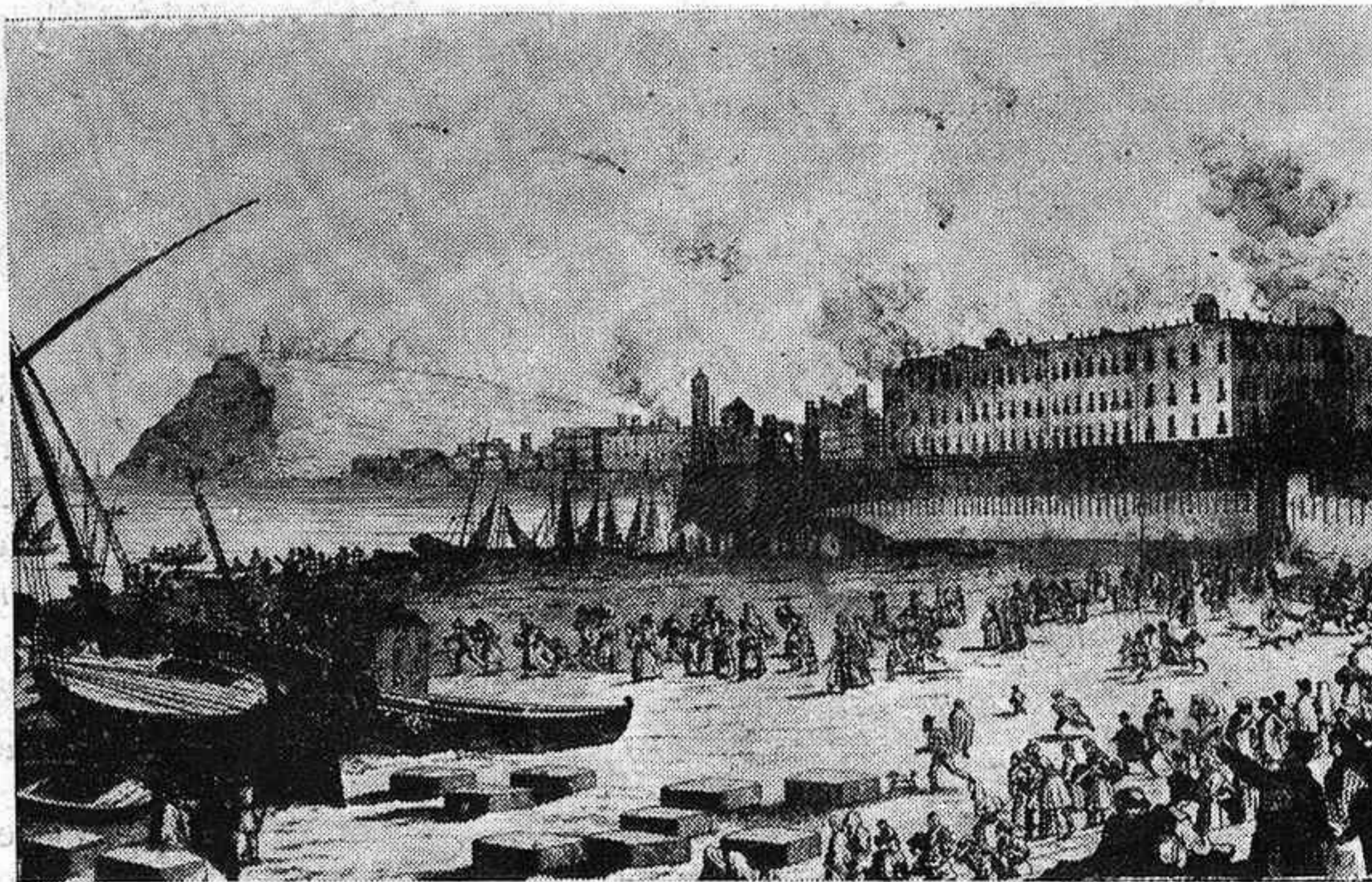
ocupen la carretera des d'el Portal de Sant Antoni fins més enllà de Molins de Rei, victorejant amb palmes i llorers al coronel Prim

El poble es llançà al carrer. La guarnició es pronuncià. Més passà el de sempre. Els capdavanters reculen. Algunes províncies compleixen tard llurs compromisos revolucionaris; les altres ni tan sols es mouen. La Junta Central de Barcelona resta sola i abandonada, àdhuc atacada dels mateixos que, com Prim, li havien donat una bandera de lluita. Montjuïc tornava a ésser una altra vegada motiu d'alarma per Barcelona. Efectivament, el 22 de juny de 1843, el general Zurbano, que es trobava a Igualada, amenaça amb donar ordre al Governador de Montjuïc "*para que bombee a Barcelona y la reduzca a ceniza si es menester advirtiendole que no me separaré de mi propósito la sutileza de que la Junta, las personas comprometidas y cuantos siguen el pronunciamiento abandonen la ciudad, pues aunque sólo queden los edificios no dejará de efectuarse el bombardeo... La suerte decidirá el resultado, pero cualquiera que sea, Barcelona habrá dejado de existir*".

El 7 de setembre, el castell de Montjuïc romp el foc contra les Draçanes, que es repren els dies 1 i 2 d'octubre adreçant de més a més el tret als forts del Migdia, Sant Pere, Sant Antoni i demés baluards i bateries de la muralla. La punteria no era gaire bona, car més de mil projectils caigueren dins la ciutat, afectant a edificis civils i particulars, ço que motivà una forta protesta del cos consular.

Durant el que resta de mes i fins el 18 de novembre, no cessà el fogueig de Montjuïc.

Signada la capitulació, i finida una de les més cruentes lluites de què ha estat escena Barcelona, el castell de Montjuïc va prendre's un ben merescut repòs que ja no havia de deixar, si bé va dedicar la seva maldat altres activitats no menys sinistres que li han donat una trista fama universal en perjudici del bon nom de Barcelona.

1842. Els ciutadans fugen del bombardeig

EL CASTELL DE MONTJUÏC PRESÓ DE FEDERALS I NACIONALISTES

Decididament, al Castell de Montjuïc, tan rumbós i fatxenda, li era reservada una mala vellesa. Els progressos i perfeccionaments de la balística i la introducció dels espessos blindatges en els vaixells de combat, el convertiren en una imponent carcassa del tot inútil. No parlem ja dels avions que han vingut després, car és sabut que un aeroplà de juguina, proveït d'anissos de frare, passaria els comptes a l'abans temible fortalesa en el curt terme de cinc minuts.

Com que a Barcelona ja hi havia gent de tot arreu i interessos de manta nació, minvava cada dia més la probabilitat de poder tornar a les jornades èpiques, abans descrites, dels anys 1842 i 1843, i li calia resignar-se, a més de fer nosa i lleig, al ridícol paper de Pare Gegantàs, etzibant sorollosament, en dies de gala, les seves flatulències en forma de copioses salves amb tacs de sabatots i d'espardenyotes jubilades.

**GONÇAL
SERRACLARA**

Com que, després de tot, era massa casa per tan pocs mobles, li fou donat de poder entretenir-se en l'engabiament d'ocells que cantessin massa clar, missió abans reservada, quasi en absolut, a la Ciutadella i a les torres de Canetes.

Es clar que els calabossos de Montjuïc estaven disposats sempre a admetre als qui no filessin gaire prim; però es limitava a gent de la casa, com si diguéssim a tancar la xicalla a la cambra fosca. Ben aviat havia de començar l'allotjament de dispers i més tard a convertir els calabossos en rebot proveït abundantment la carn fresca per a saciar la fam sàdica del monstre.

La revolució de setembre de 1868, la "Gloriosa", com l'anomenaven els nostres avis, creient, il·lusos, que en destronar-se la dinastia borbònica

s'obria pas lliure a la República federal, fou una colossal ensarronada i una burla feta als qui més treballaren per al canvi de la situació.

Com a conseqüència dels formidables aldarulls, amb derivacions insurreccionals, que promogueren els enganyats per la política d'"encola que fa fort" i d'"ací no ha passat res de nou", foren empresonats, entre altres, i duts al castell de Montjuïc, els diputats federals Gonçal Serraclara, advocat, i Blai Pierrand, tinent general. El primer fou condemnat pel consell de Guerra a dotze anys de presó, pena commutada per la d'exili. En ésser alli-

**VALENTÍ
ALMIRALL**

berat el general Pierrand, les societats corals, dirigides per Clavé, que llavors eren una cosa ben diferent de la que han vingut a raure molts anys ençà, l'obsequiaren amb una serenata davant de l'Hotel de les Quatre Nacions, on s'hostatjava, en la qual va estrenar-se la magnífica versió catalana de "La Marsellesa".

Anys més tard, també estigué pres a Montjuïc, encara que per no gaire temps, l'apòstol del federalisme català, Valentí Almirall. Per cert que hi passà una mala estona sense greus conseqüències, sortosament. Es conta que tancat en un llòbrec calabós, va cridar des de la finestrella de la porta a l'oficial de guàrdia, per tal de demanar-li que li facilités, almenys, una cadira per a poder seure. Resposta seca i brutal del sorge engalonat: "Pronto no necessitarà usted nada". A l'Almirall se li glaçaren les sangs. L'idiota volia dir no més, com així fou, que el pres seria traslladat a un pavelló d'oficials.

Durant les guerres colonials de Cuba i Filipines, les autoritats espanyoles que "feien pàtria" a Ultramar, ens enviaren de tant en tant cordades de

filibusters que generalment es repartien entre els castells de Montjuïc i de Sant Ferran, de Figueres.

L'arribada dels patriotes cubans i filipins era vista amb indiferència, quan no amb gens dissimulada hostilitat, per molts que es deien federals i regionalistes. Unicament Francesc Pi i Margall, a Madrid, des de "El Nuevo Régimen" i ací Pere Aldavert, des de "La Reinaxença", amb molt escassa companyia, saberen veure-hi clar, bo i fent acatament als ideals de justícia i de llibertat que movien als herois de la independència de les colònies.

A Montjuïc fou empresonat el cabdill cubà Rius Rivera, successor d'Antoni Maceo. Era fill d'una família de Mayagüez (Puerto Rico) i de pare català, nascut al Vendrell. Havia cursat la carrera d'enginyer industrial a l'Escola de Barcelona. A l'any 1868 anà a Cuba i féu tota la guerra, essent un dels que no volgueren acceptar el conveni del Zanjón.

A més del patriota filipí Isabelo Reyes, el castell de Montjuïc es veié honorat amb l'hostatge forçós de Josep Rizal, en circumstàncies, per cert, que

**BLAI
PIERRAD**

omplen d'ignomínia el Govern espanyol el qual va decretar la detenció i empresonament. Rizal venia ben confiat a Espanya amb una recomanació del general Blanco al seu col·lega Azcàrraga, en la qual es feia constar que el doctor Rizal es posava a disposició del Govern per anar a Cuba a prestar els seus serveis com a metge.

El màrtir filipí fou detingut, se'l retingué al castell de Montjuïc i, finalment, tornat a Manila on fou vilment afusellat el 29 de desembre de 1896 al crit de *Viva España!* i al de la "Marcha de Càdiz", per la pressió del Pare Nozaleda i del general Polavieja, un dels fundadors honoraris de la "Lliga Regionalista".

Si algun dia es realitza la desitjada cessió del castell de Montjuïc a la ciutat, si abans no ens hi tanquen, a nosaltres, als autèntics republicans i catalanistes, caldrà fer quelcom per a perpetuar l'estada a la fortalesa dels patriotes cubans i filipins, i mentre ai-

R I U S

R I V E R A

xò arriba, ens plau d'evocar les paraules del poeta Cecil Apòstol al màrtir de Manila:

“¡Duerme en paz en las sombras de
[la nada,

J O S E P

R I Z A L

redentor de una patria esclavizada!
¡No llores, de la tumba en el misterio,
del español el triunfo momentáneo;
que, si una bala destrozó tu cráneo,

tambièn tu idea destrozó un imperio!”

En plena dictadura primo-riverista i a les envistes de la República que encara tenim, sofrirem presó a Montjuïc les darreres víctimes de les borbonades, i creiem de justícia retre un tribut, en nom de tots els perseguits, a la memòria del capità Sancho, que no pogué sobreviure a la malaltia que contragué en les fredes i humides celles del castell odiós.

Un record de Montjuïc

De Montjuïc no se'n poder tenir més que records dolents, records negres. Montjuïc, la fortalesa odiosa que encimbella la muntanya, parla de turments, de crim, d'injustícia, de tirania. Montjuïc és com una crosta repugnant entre la magnificència dels jardins en que s'ha convertit la muntanya. Els ulls de tota la gent honrada i bona que hi ha a Barcelona ha tingut més d'una vegada una mirada d'odi envers la fortalesa odiosa. I més d'una vegada el puny d'un home honrat i bo s'ha clos amenaçador contra el castell que és vergonya de Barcelona.

La gent no pot oblidar que entre aquelles parets s'hi aplicà el turment, com en temps inquisitorials. La gent no pot oblidar que allí fou assassinat Ferrer Guàrdia: assassinat que no aconseguí revoltar el poble mesell, el poble que no més sap cantar el catorze d'abril; prendre part en tots els veremts d'honor haguts i per haver; assassinat del qual la República encara no ha fet la revisió... perquè ha tingut massa feina

amb la paga del clergat. La gent no pot oblidar que una estada a Montjuïc costà la vida al capità Sancho.

Són molts els qui tenen un mal record de Montjuïc: els que hi han anat—per força, s'entée—i els que han estat en perill d'anar-hi. Jo hi he tingut un amic. Aquest amic es digué Fermí Galàn i el seu nom figura en carrers i places de la nació. I figura en el Parlament de la República. Però en el Parlament de la República també hi figura, per vergonya de la República, Rodríguez de Viguri. I aquest Rodríguez fou ministre del ministeri còmplice en l'assassinat de Galàn i del seu company Garcia Hernández. Es una verdadera llàstima que a Espanya els Rodríguez hagin pogut actuar sempre amb massa impunitat. Espanya, vista a través dels inombrables Rodríguez, ha fet sempre molta llàstima. Jo recordo que, durant els set anys de dictadura, en països civilitzats, o sigui en països sense dictadura, els que teníem la desgràcia de viure a Espanya ens miraven poc menys que com salvatges. A un amic, l'any 1928, li digueren a Hamburg que creien que, desde la dictadura, els espanyols anaven amb plomes i una anella al nas. I no era res d'estrany que pensessin això d'un país en el qual el cavall del difunt Primo de Rivera era soci del Casino de Jerez.

Fermí Galàn havia estat hoste del castell de Montjuïc, un hoste que honorava la presó odiosa. Això, però, passà en la majoria de les presons. A mí, una de les temporades que hi he passat, em deia el director d'una d'elles: “Pensi que ací, la millor gent que hi ha són els presos.”

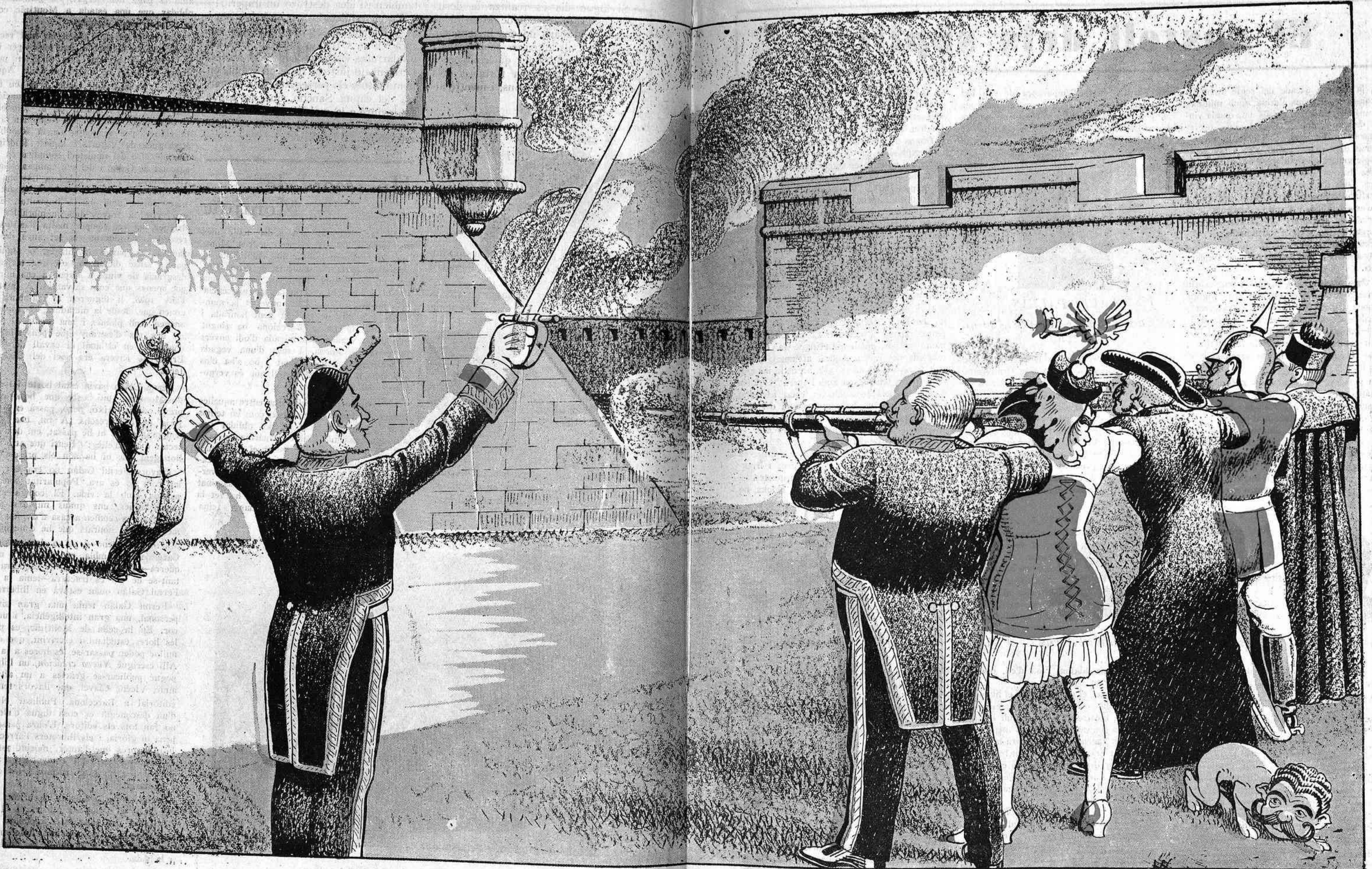
Llavors Fermí Galàn no era tan popular com ho és ara. Popularitat ben cara: pagada amb la vida. El coneixíem uns quans amics, uns quans militars—alguns dels quals es reunien a casa d'un dels homes més nobles i honrats que he conegut: Juli Martínez Gimeno—i un o dos mossos del Cafè de la Rambla, on, entrant a mà esquerra—, havia d'ésser a mà esquerra, tractant-se de qui es tractava—tenia la penya Fermí Galàn quan estava en llibertat.

Fermí Galàn tenia una gran simpatia personal, una gran intelligència, i un gran cor. En la cella de Montjuïc, es passava les hores estudiant i escrivint, que és com millor poden passar-se les hores a la presó. Allí escrigué *Nueva creación*, un llibre que pogué publicar-se gràcies a un altre bon amic, Vicenç Clavel, que llavors tenia una editorial a Barcelona. Publicar el llibre d'un desconegut és cosa digna d'elogi que no fan tots els editors. L'obra passà sense pena ni glòria, i els llibreters l'arreconaren. Fou després que l'autor, morint assassinat a Osca—no ha estat equivocació: assassinat—li féu un gran reclam i les edicions s'esgotaren.

Damunt els jardins de Montjuïc, la taca negra de la fortalesa sinistra. I el record de Galàn, que sabé ésser republicà no per aprofitar-se de la República, com tants d'altres, sinó per a donar-li la intelligència i la vida.

Patriotes filipins camí de Montjuïc

13 Octubre de 1909 - Francesc Ferrer Guàrdia sacrificat per les forces de la reacció.

El castell dels suplicis

En la darrera dècada del segle dinou va aixecar-se a l'Europa llatina, amb mínimes repercussions en altres països, una onada violenta de terrorisme. Els explossius, preferentment la dinamita, foren usats en els atemptats de caràcter social, fins a esdevenir un tòpic generalment admès de que totes les bombes havien d'ésser forçosament anarquistes. Dins d'aquesta especialitat delictiva, els italians aconseguiren certa fama, car a més d'ésser italians els autors coneguts de la majoria dels atemptats, els àcrates d'Itàlia, ben organitzats i d'esperit combatiu, es convertiren en missioners de l'acció subversiva en tots aquells pobles on trobaren un ambient propici.

El que passava molt sovint, essent motiu de reflexió i de dubtes, era que si bé alguns atemptats tenien una finalitat i trajectòria ben paleses i determinades, n'hi havia d'altres de tan absurds i desatinats, tant pel lloc escollit com per la qualitat de les víctimes, que no feia més que semblar arreu la confusió.

Ben aviat va remarcar-se també una circumstància que havia de tenir fatals conseqüències. Bastants dels italians dedicats a l'obra de guarir la humanitat sofrent amb copioses aplicacions de dinamita, es distingien per l'esport, perillós de nedar entre dues aigües i de jugar a dos jocs; de manera, que unes vegades tiraven al dret, atemptant contra personatges, burgesos i institucions nefandes, i en altres, obraven com a agents pro-

onze hores, sense l'emparança de cap llei protectora i subjectes a la contribució de sang per mantenir les guerres que s'emportaven la flor de la joventut cap a les terres africanes i d'Ultramar.

PAULÍ PALLÀS

LES BOMBES DE LA GRANVIA I DEL LICEU

El dia 24 de setembre de 1898 va tenir lloc una fastuosa parada militar a la Granvia de les Corts Catalanes. El general Martínez Campos, el restaurador de la monarquia borbònica a Sagunt i uno de les patums més considerables del món oficial espanyol, presidia amb arrogància la brillant desfilada. Sembla que el general, dies abans, responent a certes insinuacions que li foren fetes referent a determinades actituds de protesta que hom podia témer per l'acció militar que s'anava a emprendre a Melilla, digué despectivament

va per la seva conducta al servei dels explotadors del poble. Fou afusellat el matí del 6 d'octubre de 1893 al castell de Montjuïc, a l'indret conegut per la "Llengua de serp".

Abans d'aquest atemptat, per haver-se trobar explossius en diversos llocs, la policia havia fet nombroses detencions entre la classe treballadora; mes després de l'acció comesa per Pallàs, la persecució prengué un caire absolutament desafortat. Les autoritats començaren a parir del principi que tot obrer no afiliat a les entitats religioses que mantenien els elements patronals amb l'ajut diocesà, eren uns possibles anarquistes i els àcrates declarats uns terroristes d'acció o en reserva. Amb aquest criteri tan simplista, no és estrany que s'omplissin les presons, encara que no s'evitessin els atemptats.

De tota manera, com que moltes detencions no podien justament perllongar-se massa temps, anava a decretar-se la llibertat de molts presos, quan esdevingué la terrible tragèdia del Liceu. Aquest atemptat, comès el 7 de novembre de 1893, la nit de la inauguració de la temporada amb l'òpera "Guillem Tell", al mes just d'haver estat afusellat Paulí Pallàs, no ha sortit encara del misteri, malgrat d'haver-se'n declarat actor únic dos mesos després, Santiago Salvador.

La catàstrofe del Gran Teatre del Liceu va ocasionar una indignació tan enorme en la ciutat, que l'ambient es féu dens i irrespirable per als titllats d'idees anarquistes.

Les presons, les Dreçanes, els Docks, no

Josep Sabat

Josep Codina

Manuel Archs

Marian Cerezueta

Josep Bernat

vocadors o com a confidents de la policia, com en tenim una trista experiència a Barcelona.

Els obrers de Catalunya, per què no dir-ho?, simpatitzaren tot seguit amb l'acràcia, amb "les idees", que en deien, sense que això vulgui dir que haguessin d'ésser dinamiters ni molt menys professionals del terrorisme. L'explicació és ben clara. L'obrer català és, per essència, un home negre, d'intel·ligència desperta, treballador, dotat d'una sensibilitat i amor propi extremadíssims, i un individu en aquestes condicions ha d'experimentar més que un altre el dolor de la injustícia i de la indigna explotació de què se'l fa objecte.

Cal enir en compte que en l'època a què ens referim, els obrers guanyaven de 18 a 20 pessetes la setmana, amb jornades de deu i

que qui vulgués alguna cosa d'ell, que el trobaria al carrer.

Sigui com sigui, el cas és que en el moment més lluït de la cerimònia marcial, esclaten dues bombes, mentre un home, Paulí Pallàs, que les havia llançades, en lloc d'intentar la fugida, que li hauria estat fàcil, tira la boina en l'aire al crit de: *Visca l'anarquia!*

Van resultar lleugerament ferits els generals Martínez Campos, Castellví Pérez Clemente, i mort el guàrdia civil de cavalleria, Josep Tous.

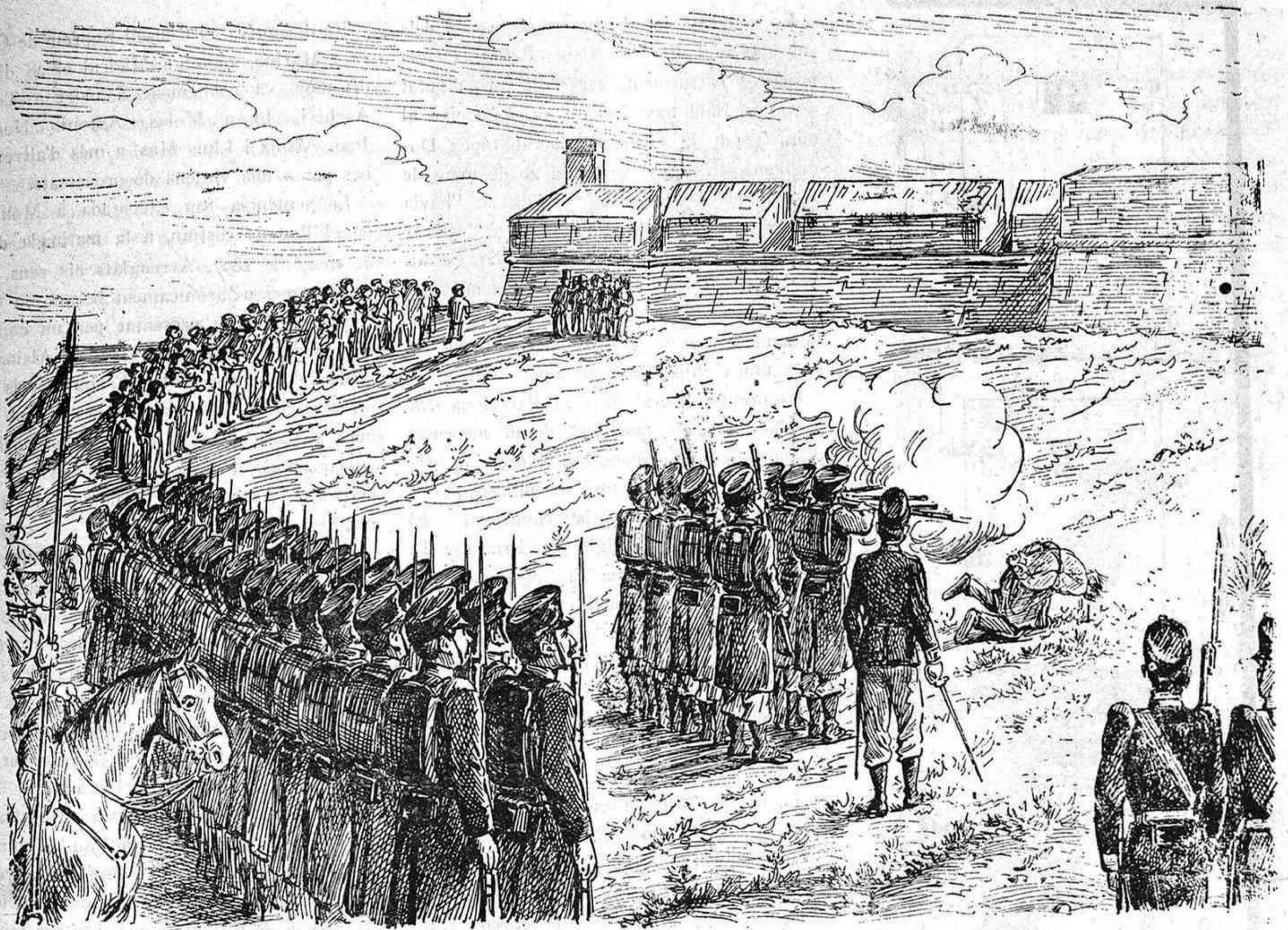
Mentrestant, la Guàrdia civil donava una càrrega terrible contra la multitud espectadora, ocasionant nombrosos ferits i contusos.

L'autor de l'atemptat, Paulí Pallàs Latorre, d'ofici litògraf, va declarar que no tenia còmplices de cap mena i que sentia no haver mort el general Martínez Campos, a qui odia-

abastaven a contenir el gros nombre de detinguts, cada dia en augment, mentre el castell de Montjuïc anava engolint carn de sacrifici i hom habilitava el vaixell "Navarra".

Va considerar-se que no hi hauria pau mentre no es fes un escarment i malgrat d'haver declarat Pallàs que el seu acte no era obra de cap complot i de no haver-se trobat proves contra ningú per l'atemptat del Liceu, es barrejaren les dues causes i hom dictà sentència de mort contra sis homes, alguns dels quals estaven a punt d'obtenir la llibertat dies abans de l'explosió del Teatre del Liceu.

El 21 de maig de 1894 s'executà la terrible sentència i caigueren morts, en el fossat de Montjuïc, Josep Codina, Manuel Archs, Marian Cerezueta, Josep Sabat, Jaume Sogues i Josep Bernat.

Afusellament de Paulí Pallàs

L'espectacle fou més tètric, car hi contribuï la naturalesa amb un temps rúfol, cel ennuvolat i pluja freda i intermitent, malgrat d'ocórrer al ple de la primavera.

Consumada l'execució, l'"escarment", que deien alguns, planà per damunt la ciutat com una ombra de tristesa, com si hom tingués el pressentiment de que s'acabava de cometre una gran injustícia.

LA BOMBA DEL CARRER DE CANVIS NOUS

Entrem en el punt més greu de la trista fama aconseguida pel castell de Montjuïc.

El diumenge, 7 de juny de 1896, cap al tard, va cometre's un dels crims més repugnants que hom pot imaginar. Quan retornava a l'església de Santa Maria la processó de Corpus de la parròquia, esclatà una bomba a la cantonada dels carrers de Canvis Nous i d'Arenes de Canvis, ocasionant nombroses víctimes, totes elles gent humil.

El crim era tan pervers, tan bestial, tan apartat de tota lògica, dins de la lògica suigèneris que hi sol haver en tot acte delictuós, si no és comès per un boig, que hom no podia concebre que per a dur-lo a terme hagués estat possible l'acord de dues persones afins en la mateixa aberració.

La ciutat demanava càstigs enèrgics i

exemplars; la policia, completament desorientada, era objecte de l'aporrinament del públic i de la premsa per no haver sabut robar e's culpables; les autoritats mereixeren els mateixos blasmes per la llur ineptitud i negligència. —Voleu els culpables, sigui com sigui?, es preguntaren; doncs us assegurem que sortiran, costi el que costi— Naturalment, preses les coses en aquesta tèsitura, el procés obert havia de rematar-se amb l'èxit desitjat Quin és l'hostaler que essent-li exigit un plat de llebre, no es fa a mans el primer gat que pot atrapar?

De primer antuvi, començaren les agafades a l'engròs. Per les espesses i amples xarxes parades per la policia judicial, no s'escapava ningú. Foren detinguts els "fitxats", els reincidents, els sospitosos i tots els qui feien pudor d'anarquista. No n'hi havia prou. Calia agafar a socialistes, republicans, lliurepensadors, als qui no es casaven per l'església, no anaven a missa o no freqüentaven els Sants Sagraments. constava la circumstància de no tenir l'legítimat canònicament el casament i de no haver batejat els fills.

D'aquesta manera, el nombre de detencions, una veritable "razzia", hauria arribat a l'infinit. Seguint aquest criteri fou possible de processar l'advocat i escriptor Pere Corominas, que es va salvar

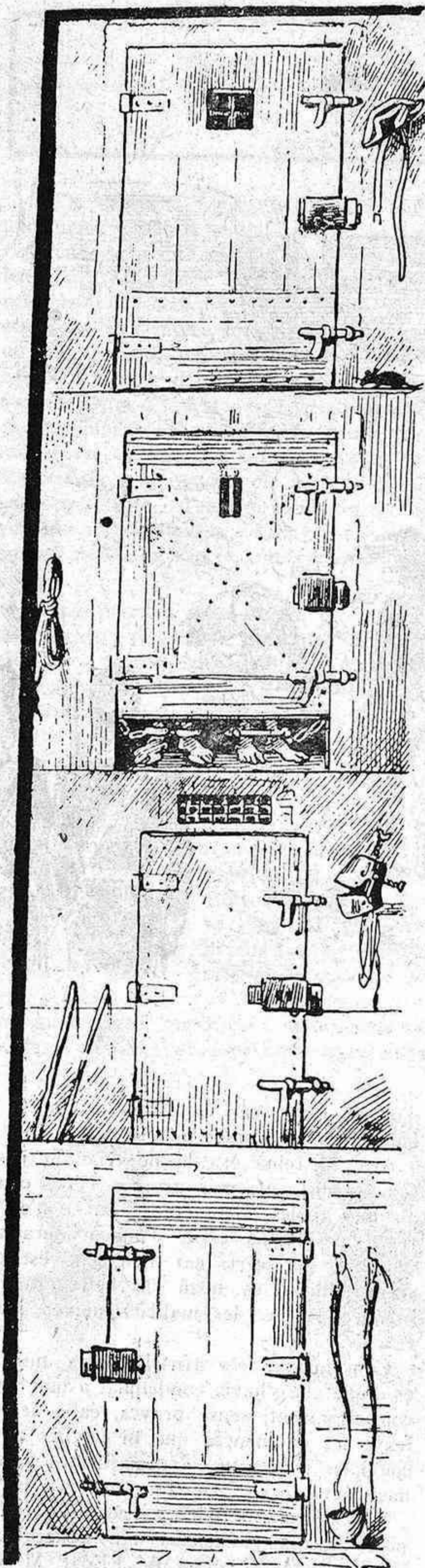
d'una i bona, car hi hagué moments en què el cap ja li podia a pólvora.

Ara, la feina era la de triar la pesca, separar els caps més grossos i fer cantar als més febles. D'aquesta tasca se n'encarregà la Guàrdia civil, d'una manera memorable, per cert, car l'element estrictament militar es negà de bell antuvi a prendre part en les maldats que es preparaven.

Com que es els afusellaments anteriors es digué que s'havia condemnat a uns homes capriciosament, sense proves, calia fer ara les coses de manera que hi hagués autors convictes i confessos i declaracions francament acusatòries, amb tots els ets i uts.

Per a aconseguir-ho, es ressuscitaren ls procediments *persuasius* tan generalitzats en els temps llòbregos de l'Edat Mitjana, emprant la tortura en tota la seva variada i horrible gamma. Val a dir que els moderns sicaris demostraren tanta aptesa i feren gala de tal refinament de crueltat en llur tasca innoble, que semb'la que no havien nascut per altra cosa.

Sigui casualitat o per deliberat propòsit, va donar-se la coincidència que els martiris de Montjuïc començaren el 4 d'agost, data en la qual l'església celebra la festa de Sant Domènec de Guzman, instaurador de la Inquisició a Espanya.

ii.....!!
 Dibuix al·lusu als turments de
 Montjuïc.
 (La Campana de Gràcia
 29 Gener de 1897

Com que no hi ha foc, per amagat que sigui, que no respiri, va córrer ben aviat la brama dels torments que s'efectuaven a diversos empresonats de Montjuïc.

Es veu que ja abans, en el procés dels suposats còmplices de Paulí Pallàs, s'havia practicat el turment, car el llavors diputat a Corts Baldomer Lostau va denunciar al ministre de la Guerra, general Iópez Domínguez, en lletra datada el 20 de maig de 1894, que al reu Josep Codina se l'havia martiritzat per tal d'obligar-lo a declarar i signar l'atestat pel qual es declarava autor del crim del Liceu, essent així que més tard Santiago Salvador confessava espontàniament, sense pressió de cap mena, la seva única culpabilitat en aquell fet.

La premsa liberal de fora Barcelona, car la d'ací tenia la mordassa de la suspensió de garanties, va començar a divulgar la vergonya que s'estengué ràpidament pels països estrangers. Encetaren la campanya "El Nuevo Régimen", dirigit per Francesc Pi Margall, "La Justicia" i "el País", tots de Madrid, quan hi havia temps de que el Govern reflexionés, car el Consell de Guerra, que es féu a porta closa, no es celebrà fins l'onze de desembre de 1896, a la sala anomenada "Dormitori gran" de Montjuïc.

Res no es féu per a encarrilar el procés per viaranys de justícia i es negà inclúis l'entrada al castell al president de l'Audiència.

En el susdit Consell de guerra, el fiscal senyor Garcia Navarro no va voler entrar en dibuixos ni en figures processals i tirant al dret, va dir textualment aquestes paraules que mereixerien ésser esculpides:

"Agobiado por el número, *cierro los ojos a la razón*, y declaro que son còmplices y no coautores por cooperación, todo el que asistía a las reuniones públicas del Centro de Carreteros."

Va acabar demanant 28 penes de mort, 59 cadenes perpètuas i diverses penes per altres 87 processats.

En definitiva, el Consell Suprem de Guerra i Marina, reunit a Madrid el 28 d'abril de 1897, va condemnar a mort a Tomàs Ascheri, Josep Molas, Antonio Nogués, Joan Alsina i Lluís Mas, a més d'altres penes per a una vintena de processats.

La sentència fou executada a Montjuïc en el lloc de costum, a la matinada del 4 de maig de 1897. Arrenglats els reus, Ascheri somrigué irònicament besant un Sant Crist que li fou presentat per un capellà. Els altres es negaren a fer-ho. Alsina va cridar: "Sóc innocent!". A aquets cris s'uniren els de Molas, Mas i Nogués amb visques a l'anarquia i a la revolució social i exclamacions d'"Assassins", "Ens han dat martiri!" Ascheri fou l'únic que no digué res.

Els soldats, evidentment emocionats, no encertaren gaire la punteria, tant és així que calgué fer una segona descàrrega per a matar a Nogués i disparar vint o trenta trets aïllats per tal de rematar els ferits.

Quan el metge forense reconegué els cadàvers, recarcà que Mas vivia encara. Li fou disparat un tret que no el tocà; un segon tret va destrossar-li el crani.

Mentre tenia lloc aquesta tragèdia a Montjuïc, a la Porta de la Pau es començava a aixecar l'arc de triomf de canyes i guix en obsequi al general Camil Polavieja, l'assassí de Rizal, que havia d'entrar triomfalment el dia 13 aclamat per la "gent de bé" als crits de "Viva el general cristiano!".

CONSEQUÈNCIES I DERIVACIONS DELS TURMENTS

Els covards assassins que actuaren d'inquisidors a Montjuïc, obraven per compte propi o bé es limitaven a complir ordres i

Escena de l'afusellament dels condemnats per l'atemptat del carrer de Canvis Nous.

inspiracions superiors? No se n'ha sabut mai res; però el silenci no romput encara en aquest afer i la impunitat de què gaudiren els malfactors, fa creure que aquests eren només que uns miserables instruments d'uns inductors més enlairats.

La Reina Regent, que era una dona que temia tant els escrúpols de consciència que no estava tranquilla fins que els havia passat per la bugada dels sagraments de la penitència i de l'eucaristia, va enviar a Montjuïc, en missió reservada, al cèlebre jesuïta i novellista a l'ensens, Pare Coloma, perquè es fes càrrec dels esdeveniments. Que és el que digué a la Reina l'autor de "Pequeñeces"? No se sap. El que hi ha de cert és que s'afluixaren els lligams dels anarquistes presos a Barcelona i se'ls autoritzà a sortir cap a l'estranger, amb la qual cosa va aconseguir-se que tot el món s'assabentés amb horror, amb testimonis vius y proves patents, de les iniquitats comeses al Castell de Montjuïc.

Com a conseqüències pràctiques, cal esmentar, en primer terme, l'execució en el balneari de Santa Agata, el 8 d'agost de 1897, del president del Consell de Ministres Antoni Cánovas del Castillo per Angiolillo, i el repudiament universal d'Espanya, considerat com un país cafre i desprezable. L'opinió de la consciència de tots els pobles civilitzats va contribuir que hom veiés amb goig l'ensorrada del domini espanyol en les mars de les Antilles i del Pacífic, abatut pels canons de les esquadres dels Estats Units.

A Barcelona, els horrors de Montjuïc sublevaren les consciències dels homes no sols liberals sinó honestament cristians. El cop d'efecte que hom volgué produir amb els turments, va resultar contraproductiu i amb conseqüències no liquidades encara.

En les barriades obreres, calenta encara la sang de les víctimes, hom cantava cobles senzilles, literàriament defectuoses, però incisives, tallants i greument solemnes com els cants de la Passió. Es cantaven a veu pelna o bé mormolejant-les, bo i mossegant rabiosament els llavis en aparèixer una parella de "caderneies", que així anomenava el poble als civils pels colors de l'uniforme que llavors vestien.

Si ens escolteu una mica,
i teniu silenci un xic,
us cantarem unes cobles
de Montjuïc.

Varen dar-los els martiris
que donaven els jueus.
els arrancaven les ungles
de tots els dits dels peus.

Sebastià Sunyer
supervivent dels torturats

Francesc Gana

I entremig dels martiris
passaven gana i set;
que per menjar i beure
els daven bacallà sec.

Però en Portar salvatge,
no tenint prou d'això,
va instruir al cabo Botas
que els hi donés bastó.

I anava seguit el viacrucis de les penes
i martiris dels torturats de Montjuïc.

A les víctimes de Montjuïc se'ls deu una reparació que no ha vingut i és difícil que vingui. Fou debades que hom demanés la revisió del procés i el càstig dels responsables. Tots van ascendir i llurs companys de cos no es donaren de menys de conuiu-hi. En Ramon Sempau va atemptar sense resultats eficients contra Narcís Portas Ascanio, el capitost dels turments i llegim que no fa pas gaires dies que aquest ha mort pacíficament al llit, amb el càrrec i honors de general, segurament amb la consciència ben tranquilla i amb la benedicció apostòlica de més a més.

Dels supervivents, Sebastià Sunyer, un dels torturats i que s'escapà de la mort per miracle, havia romàs abandonat fins ara que el Parlament de Catalunya, amb molt bon encert, va acordar passar-li una pensió per

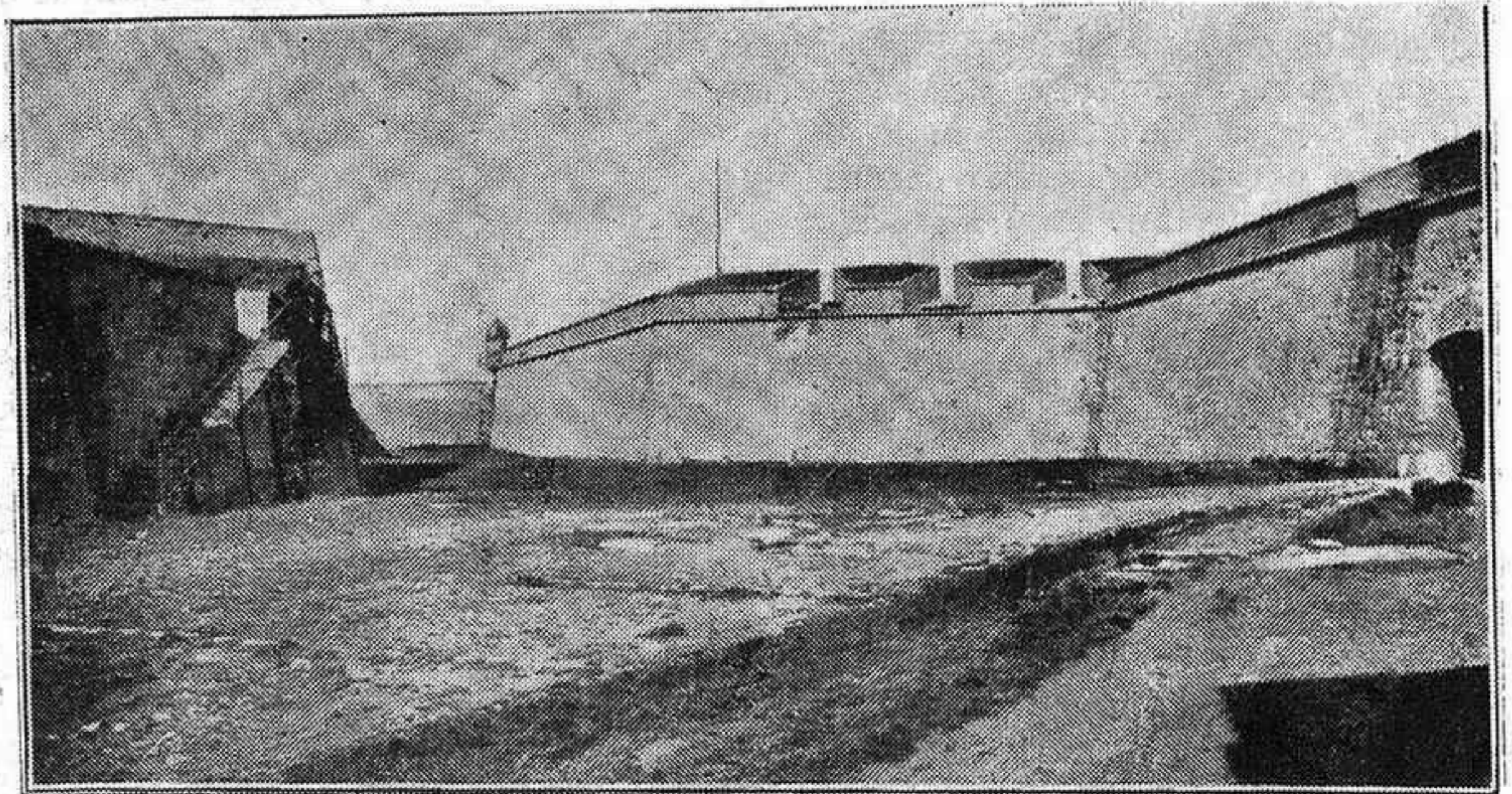
a assuaular en ço possible els darrers anys de la seva vida.

L'únic que n'ha tret profit ha estat don Alexandre Lerroux, puix que la campanya revisionista fou el pedestal que l'encimbellà a la popularitat i al lloc que ara ocupa. Per gratitud i en recordança dels inicis de la seva carrera política, hauríem d'esperar que Lerroux fes cessió del Castell a la ciu-

El jesuïta P. Coloma enviat a
Montjuïc per la Reina Regent
(La Campana de Gràcia 1897)

tat que l'ha de patir, sinó és que amb el tomb que donen les coses, no sigui el mateix Lerroux el qui torni a enviar estadants a la fortalesa avorrida, amb totes les despeses pagades i amb passaport per a l'altre món. De més verdes se'n maduren.

El fossat de les execucions

Denúncia dels turments

ELS PRIMERS INDICIS DELS TURMENTS

Els empresonats al castell de Montjuïc amb motiu de l'atemptat terrorista del carrer de Canvis Nous adreçaren una carta a diverses entitats i persones, demanant justícia. Hi havia un remarcable interès que no es fes lllum en aquest afer tan tèrbol. Una d'aquestes lletres anava dirigida al President de l' "Ateneo Barcelonés", el qual la posà en mans del Governador Civil de la Província. Sembla que aquest escrit es féu fonedís; però com que prèviament se n'havia tret una fotografia, el setmanari "La Campana de Gràcia", en el núm. 1497, del 22 de gener de 1898, va publicar-ne una còpia autògrafa, al cap de deu mesos d'ésser cursada, i, com és natural, la denúncia que és feia d'una manera tan concreta, va produir una gran sensació.

Heu-vos ací el document:

"Ha llegado hasta nosotros la noticia de que el *Diario de Barcelona* ha publicado algún escrito intentando desmentir los martirios ejecutados en este Castillo en las personas de algunos procesados por el atentado de la calle de Cambios, por lo cual nos creemos en el caso de contestar altamente a cuantos han dicho o escrito cosa parecida, lo siguiente:

1.º Que el detenido Francisco Gana, fué llevado el día 4 de agosto último pasado al calabozo núm. 1, que hay debajo la plaza de Armas de este Castillo, y allí lo martirizaron cruelmente obligándole, por medio de latigazos, a andar de una parte a otra de su calabozo durante cuatro días y noches consecutivas sin darle momento de reposo, ni nada que comer ni beber, ni dejarle dormir, atado de brazos y manos, de cuyo resultado se le reventaron brazos y muñecas. En la madrugada del día 9, los encargados de aplicarle el tormento agarraron los testículos y el miembro viril con cañas y cuerdas de guitarra, retorciéndoselos brutalmente.

El infeliz cayó sin sentido. Al volver en sí, notó que no podía andar, pues le habían clavado plumillas de escribir en las uñas de los pies.

2.º El mismo día 4 de agosto fueron llevados Juan Bautista Oller y el ciudadano francés Tomás Ancheri a los calabozos números 2 y 3, donde padecieron los mismos semejantes insufribles tormentos que el anterior.

3.º El día 6 del referido agosto sufrió igualmente el martirio José Molas, en el calabozo número cero. Este martirizado, al siguiente día, intentó suicidarse golpeando la cabeza contra la piedra picada de una ventana, cayendo sin sentido en medio de un charco de sangre. Recibió de una vez más de cien latigazos. Pasó los días 3, 9, 10, 11, 12 y 13 sin comer ni beber ni dormir, paseándose siempre, y recibiendo palo tras palo. La última paliza que recibió fué tan barbara que cayó como muerto. Renunciamos a describir otros martirios aún más tremendos. Para que no gritasen se les ponía la mordaza.

4.º Acto seguido de ser detenido Antonio Nogués (lo fué el día 14 ó 15 de agosto) subieronle a este Castillo, y en uno de los calabocillos mencionados se le torturó, empezando por tenerle ocho días y noches sin comer ni beber ni dormir, obligándole a pasearse so pena de latigazos. Después se le desnudó haciéndole trillar como si

fuera un caballo hasta que cayó sin sentido. Entonces encendieron un fogón y le aplicaron hierros candentes a sus carnes, dejándole la mácula del fuego una N marcada en las na'gas. Tiene también un testículo destrozado.

5.º El día 9 de agosto principió el martirio de Sebastián Sunyer. Como a sus compañeros de infortunio se le obligó a pasear durante varios días y noches consecutivas. Cuando pedían de comer o beber se les ofrecía bacalao seco o agua del mar. Le agarraron los testículos hasta reventársele la bolsa de los mismos que quedaron destrozados. Padeció lo insufrible. Uno de sus verdugos, llamado Carreras, se entretuvo en aplicarle el fuego de un cigarro puro a la puntita del miembro viril.

6.º Fueron en igual forma torturados Luis Más y Francisco Callís. Otro sí: a estos dos se les aplicó una máquina infernal en la cabeza. Es un casco de hierro que por medio de un aparato aprisiona y tira hacia arriba el labio superior hasta desgajar la carne de las encías, mientras otra pieza sujeta y tira hacia abajo el labio inferior. La máquina descansa sobre los hombros y aprieta horrorosamente las sienes, como si a unó le aplastasen la cabeza. Luis Más se ha vuelto loco.

7.º Joseph Thianbouse, súbdito francés, recibió desnudo, una tremenda paliza por no saber hablar el castellano.

He aquí la lista ahora de los que ejecutaron los martirios. Todos pertenecen a la guardia civil.

José Mayans, 48 años, natural de Ibiza, guardia de 1.ª, infantería.

Rafael Mayans (hijo), de 20 años, de infantería.

Inturcio Estorqui, 38 años, natural de Navarra, de caballería.

Manuel Carreras, 28 años, Alicante, de caballería. Recientemente ha ingresado en la policía judicial.

Félix Carral, 35 años, Huesca, de infantería.

Leandro López Parrillas, 28 años, de Teruel, de infantería.

El llamado cabo Botas, de 40 años, nariz cortada, natural de León, de caballería.

El cabo Cirilo Ruiz Osuna, de 33 años, natural de Logroño, de infantería.

Los mandaba el Teniente Portas que es el que ordenaba y presenciaba los martirios con una frialdad salvaje.

Valiéndose de estos medios se ha fabricado el triste proceso de la calle de Cambios, proceso que es todo farsa y mentira, todo, todo, pues aun que se haya dicho oficialmente que se había descubierto el autor y cómplices del atentado del 7 de junio, podemos asegurar no ser cierto, y que se continúa ignorando quién o quiénes fueron los que prepararon y ejecutaron el crimen de la Calle de Cambios. Esta verdad estamos dispuestos a probarla ante quien sea.

Sirva esto de respuesta a los que hayan intentado desmentir lo que hemos denunciado al Excmo. Ministro de la Guerra en fecha 21 del pasado diciembre.

Nos afirmamos en lo mismo. Estimamos la dignidad más que la vida. SOMOS INOCENTES.

Castillo de Montjuich, 9 de marzo de 1897.
Rogamos se haga circular esta carta.

Manuel Oller

<i>José Molas</i>	<i>José Sunyer</i>	<i>José Mayans</i>	<i>Rafael Mayans</i>
<i>Juan Bautista Oller</i>	<i>Tomás Ancheri</i>	<i>Inturcio Estorqui</i>	<i>Manuel Carreras</i>
<i>Félix Carral</i>	<i>Leandro López Parrillas</i>	<i>Félix Carral</i>	<i>Leandro López Parrillas</i>
<i>El llamado cabo Botas</i>	<i>El cabo Cirilo Ruiz Osuna</i>	<i>Los mandaba el Teniente Portas</i>	<i>Valiéndose de estos medios</i>
<i>El triste proceso de la calle de Cambios</i>	<i>proceso que es todo farsa y mentira</i>	<i>todo, todo, pues aun que se haya dicho oficialmente</i>	<i>que se había descubierto el autor y cómplices del atentado del 7 de junio</i>
<i>podemos asegurar no ser cierto</i>	<i>y que se continúa ignorando quién o quiénes fueron los que prepararon y ejecutaron el crimen de la Calle de Cambios</i>	<i>Esta verdad estamos dispuestos a probarla ante quien sea</i>	<i>Sirva esto de respuesta a los que hayan intentado desmentir lo que hemos denunciado al Excmo. Ministro de la Guerra en fecha 21 del pasado diciembre</i>
<i>Nos afirmamos en lo mismo</i>	<i>Estimamos la dignidad más que la vida</i>	<i>SOMOS INOCENTES</i>	<i>Castillo de Montjuich, 9 de marzo de 1897</i>
<i>Rogamos se haga circular esta carta</i>			

La setmana tràgica

Arribem al darrer episodi dramàtic en el qual, per ara, ha intervingut el Castell de Montjuïc. Diem *per ara* i desitjariem poder dir *per sempre*.

Creiem innecessari d'entretindre-nos en explicar la gestació, esclat i desviacions de la revolta de juliol de 1909, coneguda per la "Setmana tràgica". Es tracta de fets relativament recents, viscuts per molts i sobre els quals hi ha una profusa i nodrida bi-

Ferrer al fossart d'execució, s'atribuïren pocs anys després la paternitat i la suposada *glòria* de la setmana tràgica, com si no tinguéssim memòria o no hi hagués vergonya.

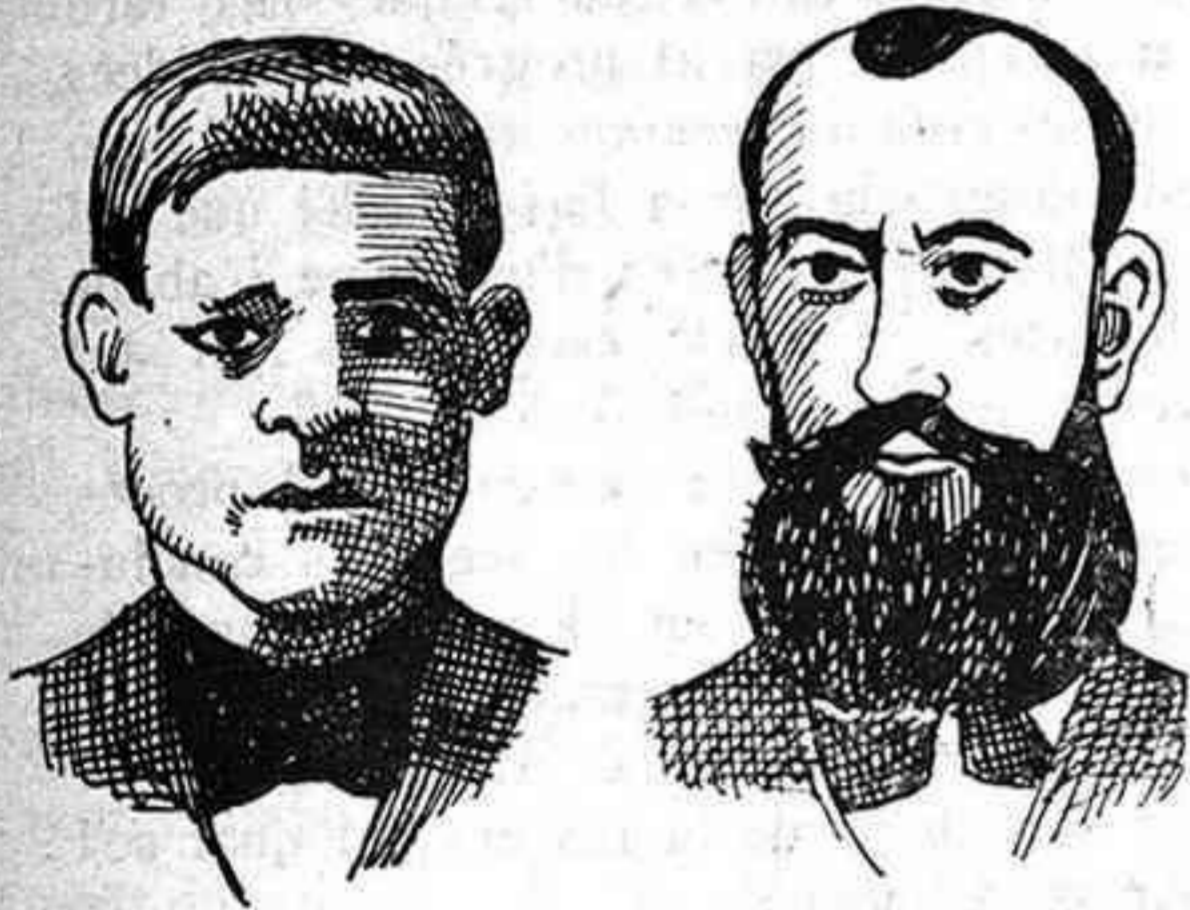
El paper del castell de Montjuïc va reduir-se, en aquests fets subversius, no ens atrevim a dir revolucionaris, al paper de dipòsit de presoners i de lloc d'execució de sentències irreparables.

No volem creure el que algú ha dit que les bateries de la fortalesa, acarades a Barcelona, haurien fet foc contra la ciutat en el cas d'haver-se accentuat i estès la revolta, imitant les gestes dels anys 1842 i 1843. I no ho creiem, no pas perquè dubtem de la bona intenció dels qui llavors, com ara, com abans, voldrien donar-se el gran gust d'arrasar la capital de Catalunya i després sembrar-la de sal. Barcelona, com hem dit en altre lloc, és una ciutat cosmòpola en què hi ha interessos de molts països i no haurien permès així com així que qualsevol general Bum-Bum hagués fet de les seves, no per la nostra bona cara, no ens enganyem, sinó en defensa de les persones i dels bens estrangers radicats ací.

Les execucions a Montjuïc, motivades pels processos incoats amb motiu de la revolta, començaren el 17 d'agost amb l'afusellament de Josep Miquel Baró i seguiren els d'Anoni Malet Pujol, Eugeni del Hoyo Manjón y Ramon Clemente García. Hi havia dotze sentències més de pena capital

acordades pels Tribunals militars que no arribaren a tenir efecte.

Amb tot i no tenir justificació de cap mena el rigorisme aplicat als quatre infelïços que sofriren la terrible pena, almenys en tres dels executats, la monstruositat més grossa fou la comesa amb l'afusellament de Francesc Ferrer Guàrdia, fundador de l'"Escola Moderna". No hi ha necessitat de compartir determinades idees o de discrepar-ne per a convenir que l'execució de Ferrer Guàrdia fou un crim, una covardia, si més no d'un Govern que perdé la serenitat i que tancant els ulls a la justícia, es va convertir en un instrument a servei de la fúria desencadenada de les forces reaccionàries.

Climent Garcia Miquel Baró

biografia a l'abast de qui vulgui consultar-la. Hi ha per triar i àdhuc per perdre-hi el cap. Es dona el cas, per exemple que significats elements polítics que repudiaren el moviment tot just va iniciar-se, que el varen trair els qui es comprometeren a ajudar-lo i que, finalment, amb la covardia de llurs declaracions empenyeren a Francesc

Eugeni del Hoyo Antoni Mulet

La
Cuina a Gas
indispensable
a tota
Casa Moderna

EXPOSICIÓ I VENDA:

APLICACIONES AL GAS

Avinguda Portal del l'Angel, 20

En la substanciació del procés contra Ferrer no s'aportà cap prova convincent que justificués la pena imposada. Les declaracions testimonials aportades, per la índole i circumstàncies dels qui les feren, en justícia eren recusables. Donaren, però, la fatal balançada les declaracions dels lerrouxistes Llorenç Ardid, Manuel Jiménez Moya, Emilà Iglésias Ambrosio i la del significat regionalista Narcís Verdager Callís. Aquest darrer declarà que "segons notícies que no té mitjà de comprovar, però que *creu exactes*, els sucesos començaren per iniciativa i amb la direcció d'elements més o menys anarquistes, *impulsats i guiats per Ferrer Guàrdia...*"

I Francesc Ferrer Guàrdia fou sacrificat a l'odi dels monàrquics, plutòcrates, militaristes i clericals, malgrat de l'enèrgica i unànime protesta de tot el món liberal. Per cert, que una imponent manifestació que es celebrà a Gènova i que va intentar assaltar el consolat espanyol de dita ciutat italiana, anava presidida per Benet Mussolini, el feixista màxim d'avui.

A la matinada del dia 11 d'octubre de 1909, Ferrer, que estava pres a la Model, fou traslladat al Castell, custodiat per una forta escolta. A tres quarts de nou del vespre del dia següent, se'l va posar en capella i va passar la nit parlant afablement amb els qui el visitaren, escrivint i fent testament, que autoritzà el notari senyor Ricard Permanyer i Ayats.

FRANCESC FERRER GUÀRDIA

El 13 d'octubre, a les nou del matí, va ésser afusellat, dret i de cara al piquet i en donar el comandant l'ordre de "preparen", Francesc Ferrer va pronunciar amb veu ferma les següents darreres paraules: "Segueixo essent innocent! Visca l'Escola Moderna!" Tres bales li destrocaren el crani i una li atravessà la gola.

Són dignes de remarcar les següents declaracions que figuren en el testament que va dictar Ferrer Guàrdia mentre estava en capella:

"Protesto abans de tot i amb tota l'energia possible, contra la situació inexplicable en què se m'ha col·locat i la pena que em va a ésser aplicada, car sóc completament innocent iestic fermament convençut que a no trigar gaire la meva innocència serà públicament reconeguda.

Desitjo que en cap ocasió, ni pròxima ni llunyana, s'organitzin manifestacions de caràcter polític o religiós davant de les meves despulles, puix que considero que el temps esmerçat en ocupar-se dels morts seria més útilment empleat en millorar les condicions dels vius, que tant mancats n'estan.

També desitjo que els meus amics no parlin gens ni mica de mí, puix que és així com arriben a fabricar-se ídols, que més tard són una rêmora per al progrés. Llurs idees són preses com a preceptes intangibles i això és una desgràcia per a l'avenir. El que cal fer és discutir les idees d'un home i abans d'aplicar-les és precis estudiar-les per tal de veure si són bones o dolentes."

De l'exàmen seré i imparcial del procés Ferrer, se'n desprenen les següents conclusions que constitueixen el judici inapelable de la consciència universal:

1.ª Ferrer i Guàrdia era innocent del delictes de cabdill de la revolta pel qual se'l condemnà a mort.

Caixa d'Estalvi de la Generalitat de Catalunya

OPERACIONS QUE REALITZA:

Estalvi a la vista - Estalvi a termini - Comptes d'Estalvi - Comptes de contribuent

Oficines centrals: **Barcelona** - Palau de la Generalitat de Catalunya

SUCURSALS:

BADALONA: Francesc Layret, 149

GIRONA: Plaça de l'Oli, 1

IGUALADA: Born, 2

LLEIDA: Carme, 28

MASNOU: Prat de la Riva (Casa de la Vila)

SANT FELIU DE GUIXOLS: Rambla Antoni Vidal, 35

TARRAGONA: Apodaca, 3

VILANOVA i GELTRÚ: Rbla. Francesc Macià, 1

1909 La família dels processats portant menjar als presos.

2n. Donant per bones les sospitoses i defectuosíssimes declaracions de càrrec, se l'hauria pigut acusar del delictes més que presó correccional i penyora.

3er. Els governants de llavors—senyors Antoni Maura, Joan de la Cierva, Manuel Allendesalazar, Joan Armada Losada, Arseni Linares, Josep Ferrandiz Niño, August González Besada, Faustí Rodríguez San Pedro i Josep Sánchez Guerra, amb la complicitat del Fiscal del Tribunal Suprem senyor Xavier Ugarte—prepararen deliberadament iniquament, l'afusellament de Francesc Ferrer.

4rt. Ferrer va morir afusellat pels seus antecedents i per creure-se'l un home perillósíssim per a les institucions. No se'l matà per la seva intervenció en els successos de la Setmana tràgica, sinó pel que es sospitava que havia fet abans i que podia fer després.

DOCTOR MORA - Vies Urinàries
Sífilis, Impotència,
Plaça Universitat, 1 - De 10 a 1 i de 4 a 8

Es prega als senyors lectors que per l'estudi de piano, violí, cello, guitarra, cant, teoria, solfeig i harmonia, etc., es dirigeixin a la acadèmia de música Vía, de instal·lació moderna i capaç per a 1.600 deixebles, amb preus reduïts. Corts Catalanes, 635 1.er (enfren del Ritz) Tel, 21332.

CONSULTORI MÈDIC del Dr. CASASSA

VIES URINÀRIES, SÍFILIS I PELL : Preus Econòmics
De 11 a 1, i de 5 a 7 : Festius de 11 a 1 : TALLERS, 29, entresol

NOM DE GARANTIA

GANIVETERIA "ARTERO"

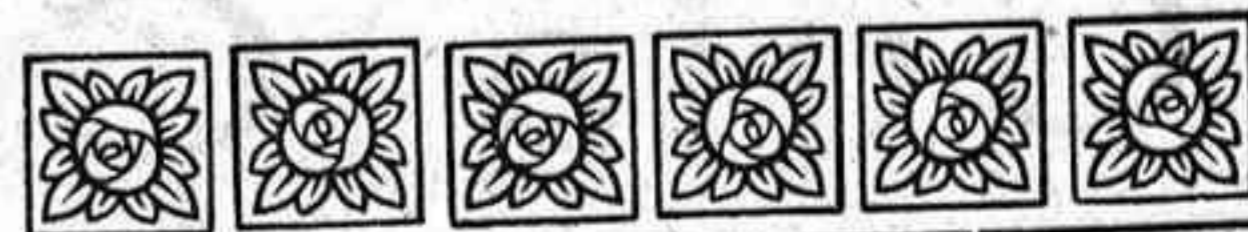
La casa més assortida amb màquines de tallar cabells i llurs peces de recambi.

Especialitzada en l'arranjament (buidatge) de navalles barberes i del ajustatge de màquines perruqueres.

Abans de fer vostres compres consulteu-la.

Llibreteria, 9 (prop de la Plaça la República)

BARCELONA

J. A. F.

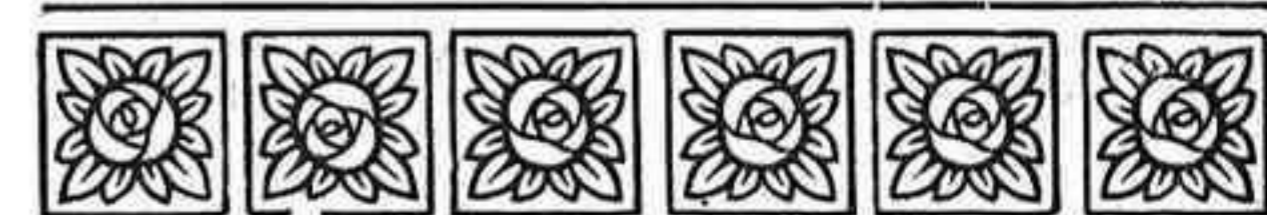
Rda. Universitat, 17, 1.er

L'organització més important d'Espanya
200 SUCURSALS

Trajos a terminis
Condicions favorables
Portant la roba,
fem confeccions
a 50 pessetes

Informacions, 13845
Telèfons { r è d i t s i Hechures*, 13569
Tallers, 12426

Rda. Universitat, 17, 1.er

Imp. Parlament, 52 - Tel. 34478

Guia Cinematogràfica

COLISEUM

Demà *ESTRENA*

Es un film *PARAMOUNT*

TÍVOLI

Dissabte de Glòria

Estrena de la

SUPER OPERETA

**GUERRA DE
VALSOS**

UFA

film d'èxit assegurat

METROPOL

Demà *ESTRENA*

**EL
DIAMANT
ORLOW**

Comèdia Musical per

LIANE HAID

IVAN PETROVICH

Telefon 81222

CINE AMÈRICA

DUES GRANS PEL·LICLES EN EL MATEIX PROGRAMA

SÓC UN FUGITIU PER PAUL MUNI

EL DOCTOR X PER LIONEL ATWILL

EL FABRICANT DE CARN HUMANA

FRANCESC LAIRET, 121

TELÉFON 33367

PUBLICINEMA

*Sessió contínua de 3 tarda a
1 de la matinada*

Seient 1 pta.

*Reportatges - Documentals
Darreres Actualitats Mundials*

Passeig de Gràcia, 57 Tel. 79681

CINEMA VOLGA

Demà estrena en aquest local

LA CANÇÓ DEL SOL

per Lauri Volpi

UNITS EN LA VENJANÇA
per George Ralft i Nancy Carroll

REVISTA i DIBUIXOS

CINEMA ARENES

Demà dissabte

AIXÍ ES BROADWAY

LA GRAN DUQUESA

LA MELODÍA PROHIBIDA

per Josep Mojica

DIBUIXOS I REVISTA

D.ª FRANCISQUITA

LA PRIMERA

PRODUCCIÓ

NACIONAL DE

**Ibèrica
Films S. A.**

MÚSICA DEL MESTRE

VIVES

**CINEMA TALIA
VISQUEM AVUI**

*(en espanyol) per Gary Cooper
i Joan Grawfort*

NASCUDA PER PECAR

Els meus llavis enganyen
per Lilian Harvey

CINEMA COLON

ELS MILLORS

PROGRAMES

CINEMA BROADWAY

ANIANCHAK

(PRELUDI DE L'INFERN)

LA VIDA PRIVADA

D'ENRIC VIII

DIBUIXOS

ESPECTACLES

TEATRE
CÓMIC

GRANS
REVISTES

F. Layret, 55 - Telèfon 34541

FRONTÓ
PRINCIPAL PALACE

EXTRAORDINARIS
PARTITS

AMB CISTELLA

PELS ASSOS DE LA PILOTA

FRONTÓ NOVETATS

Tots els dies grandiosos partits,
tarda i nit

ELS MILLORS PILOTARIS

Si voleu passar una bona
estona, aneu al Frontó
Novetats.

DETALLS PER PROGRAMES

BOXA

Uzcúdu - Schmeling

La reunió de Boxa més important celebrada en el món tindrà lloc al

ESTADI DE MONTJUIC - DIUMENGE 8 D'ABRIL

Prenent-hi part front a grans adversaris GIRONÉS-ARA-MARTÍNEZ D'ALFARA-ECHEVARRIA
3 Rings - 35 Combats - 70 Boxadors

Venda de localitats a les Guixetes oficials d'Olympia i Centres de Reventa

CURSES DE BRAUS

Extraordinàries curses de braus pels dies de Pasqua,
diumenge dia 1 *Lalanda, Gagancho, V. de la Serna i F. Dominguez*
dilluns dia 2 *Barrera, Ortega i La Serna*

ENTRADA GENERAL PTES. 3'00

TEATRE NOVETATS

Grans funcions per les
diades de Pasqua

En assaig

"La Chulapona"

STAMBUL - DANCING

(Estil Gran Casino)

Avinguda Francesc Layret, 106

Des de les 11 de la nit a 4 matí. Dissabtes
dies festius, de 6 a 9.

Grandiós programa internacional de grans
atraccions.

Quartet líric-còmic:

TOTS ELS DIES, MARAVELLÓS
ESPECTACLE FRIVOL DE
LLUM I ALEGRIA

Orquestra típica argentina
Melodiam Orchestra.

LA BONA
SOMBRA

Ball continu tots els dies

de 6 a 9 i de 11 a 4
amenitzats per

DUES
ORQUESTRES

TEATRE ESPANYOL

El Rei fa treballs forçats
d'Alfons Roura

Estrena demà dissabte, dia 31
de Març

TABÚ CLUB

EL LOCAL MÉS MODERN
DE LA CIUTAT

FORMIDABLES ATRACCIONS
SORTIDES DE TEATRE

R. Catalunya, 24 Teléf. 12603

NOU MON
Balls i grans
espectacles

TEATRE APOLO

TREATRE CATALÁ

Demà dissabte de Gloria, a les 10, nit:
Estrena:

LA GLORIOSA
de Miquel Poal Aragall

BALL MUSET
BARBARA, 7

Primer ball muset de Barcelona, el
que reuneix les qualitats immillora-
bles per a la dança

Consumacions sumament econòmiques

Els jardins invadeixen la muntanya i ofeguen el monstre